

Kocatepe İslami İlimler Dergisi

Journal of Kocatepe Islamic Sciences

e-ISSN: 2757-8399

cilt/volume: 7 • sayı/issue 1 • (Haziran/June): 121-144

Roman Bireylerde Tanrı Algısı

Perception of God in Gypsy Individuals

Beyza ATAN

Doktora Öğrencisi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı
PhD Student, Bursa Uludag University, Social Sciences Institute, Department of Philosophy and Religion Sciences
Bursa/Türkiye

byzkdmbk@gmail.com orcid.org/0000-0002-2909-3234

M. Naci KULA

Prof. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Psikolojisi Anabilim Dalı
Prof. Dr., Bursa Uludag University, Faculty Theology, Department of Psychology of Religion
Bursa/Türkiye

nkula@yahoo.com orcid.org/0000-0003-1763-9620

Makale Bilgisi / Article Information

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 15.03.2023

Kabul Tarihi / Accepted: 10.06.2024

Yayın Tarihi / Published: 15.06.2024

Atıf: Atan, Beyza- Kula, M. Naci. "Roman Bireylerde Tanrı Algısı". *Kocatepe İslami İlimler Dergisi* 7/1 (Haziran 2024), 121-144. <https://doi.org/10.52637/kiid.1453684>

Cite as: Atan, Beyza- Kula, M. Naci. "Perception of God in Gypsy Individuals". *Journal of Kocatepe Islamic Sciences* 7/1 (June 2023), 121-144. <https://doi.org/10.52637/kiid.1453684>

İntihal/Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi/This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Yayıncı/Publisher: Afyon Kocatepe University • <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kiid> • kiid@aku.edu.tr

© Beyza ATAN – M. Naci KULA | Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 (CC BY-NC) International License

Roman Bireylerde Tanrı Algısı*

Öz

İnsanlar için kutsal bir varlığa inanma ve ona bağlanma psikolojik bir eğilimdir. Her dinin kendi teolojisine dayalı bir Tanrı algısı vardır. Tanrı imgesi çok boyutlu bir yapıya sahiptir ve farklı niteliklerle ifade edilebilir. Tanrı imgesinin bireyin yetiştirilme tarzı, tabii olduğu dinî inanç ve geleneklerden etkilenecek şekilde oluştuğu bilinmektedir. Alınan eğitim, aile yaşantısı, çevre ve kişisel ilgi gibi etkenlerden hareketle kendi zihnimizde bir Tanrı algısı oluştururuz. Bu algı çalışmamızda olumlu ve olumsuz Tanrı algısı olarak ele alınmıştır. Bir toplumu anlayabilmek için o toplumda hâkim olan sosyo-kültürel yapıyı ve Tanrı algısını bilmek gerekir. Romanlar yaşadıkları toplum içerisinde kendilerine has özellikleri ile dikkat çeken bir topluluktur. Eğitim, istihdam, karar alma mekanizmalarına katılım ve dışlanma Romanların temel sorunları arasında yer almaktadır. Romanlara karşı dinî ve ahlakî önyargıların olduğu bilinen gerçekler arasındadır. Romanlara yapılan ayrımcılık ve ırkçılık maalesef her coğrafyada devam etmiştir. Romanlar dünyanın birçok yerinde yaşamış farklı bölgelere göç etmişlerdir. Çoğu toplum göç ettikleri yerlerde hâkim olan kültürel yapıyı benimseyip kendi özelliklerini kaybeder ve asimile olur. Romanlar göç ettikleri yerlere uyum sağlayan ve kendi kültürlerini devam ettirmeyi başaran bir topluluktur. Türkiye, dinî gruplar ve etnik kimlik açısından oldukça zengin bir coğrafyaya sahiptir. Toplum mozağımızın bir parçasını Roman kültürü oluşturmaktadır. Toplumumuzun önemli bir kesimini oluşturan Romanlar hakkında mevcut bilgiler genellikle rivayet ve hurafelere dayanır. Araştırmamız Bursa ili, Yıldırım ilçesinde yaşayan Müslüman Romanların sosyo-demografik yapılarını görünür kılarak, Tanrı'ya ve dine yükledikleri anlamı incelemektedir. Her toplumda, her dönemde, her insanda yani her zaman ve her yerde Tanrı fikri varlığını korumuştur. Roman bireylerin Tanrı algılarını belirlemek ve bu Tanrı algısını demografik veriler doğrultusunda ortaya çıkarmak araştırmamızın amaçlarından biridir. Araştırmamızda, Tanrı algısında sevgi ve korku duygularından hangisinin baskın olduğu ortaya konulmaya çalışıldı. Araştırmaya 18 yaş ve üstü olan Bursa ili, Yıldırım ilçesi sınırları içerisinde yer alan Beyazıt ve Selimzade Mahallelerinde ikamet eden 122 Roman birey katılım sağlamıştır. Romanlar burada şehrin merkezinde, yerli halkla hem iç içe hem de onlardan farklı özgün bir halde toplu olarak yaşamaktadırlar. Çalışmanın giriş bölümünde alanda yapılan çalışmalar hakkında bilgi verilmekte, birinci bölümde teorik çerçeve yer almaktadır. Bunun yanında Romanların tarihsel sürecine ve sosyo-kültürel özelliklerine değinilmiştir. İkinci bölümde araştırmanın problemi, amacı, önemi, örnekleme ve yöntemine dair bilgi verilmiştir. Üçüncü bölüm örneklem grubunun Tanrı Algısı Ölçeği ve Sosyo-Demografik Bilgi Formu'na verdikleri cevaplardan elde edilen verilerden oluşmaktadır. Sonuç bölümünde ölçek sonuçlarından elde edilen veriler yer almaktadır. Çalışmamızın sonucunda örneklem grubumuzdaki Roman bireylerin sevgi yönelimli Tanrı algısına sahip olduğu tespit edilmiştir. Roman bireylerin Tanrı algısı ile yaş ve ekonomik düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir. Eğitim düzeyi ile Tanrı algısı arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir ilişki tespit edilmiştir. Roman bireylerin cinsiyet ve medeni durumu ile Tanrı algısı arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Elde edilen sonuçların Roman bireyler ve Tanrı algısı ile yapılacak olan alan yazın çalışmalarına fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Psikolojisi, Tanrı Algısı, Sevgi, Korku, Roman Bireyler.

---

* Bu makale, sorumlu yazar Beyza Atan'ın Prof. Dr. Naci Kula danışmanlığında üzerinde çalıştığı "Roman Bireylerde Tanrı Algısı, Dinî Yönelim ve Umut Düzeyleri Arasındaki İlişki Üzerine Karşılaştırmalı Bir Saha Araştırması" başlıklı doktora tezinin verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır. Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulu'nun 27 Ağustos 2021 tarihli, 2021-07 oturum sayılı, 17 karar numarası ile etik kurul onayı alınmıştır.

Perception of God in Gypsy Individuals*

Abstract

It is a psychological tendency for people to believe in and adherence to a sacred being. Based on its own theology, every religion has a perception of God. The image of God has a multidimensional structure and can be expressed with different features. It is known that the image of God is formed by being influenced by the individual's upbringing, religious beliefs and traditions. We create a perception of God in our own minds based on factors such as education, family life, environment and personal interest. This perception is discussed in our study as positive and negative perception of God. In order to understand a society, it is necessary to know the socio-cultural structure and perception of God that prevail in that society. Gypsies are a community that attracts attention with their unique characteristics within the society they live in. Education, employment, participation in decision-making mechanisms and exclusion are among the main problems of gypsies. It is a known fact that there are religious and moral prejudices against gypsies. Unfortunately, discrimination and racism against gypsies continued in every geography. Gypsies have lived in many parts of the world and migrated to different regions. Most societies lose their own characteristics and assimilate by adopting the cultural structure that prevails in places they have migrated to. Gypsies are a community that adapts to the places where they migrated to and manages to maintain their own culture. Türkiye has a very rich geography in terms of religious groups and ethnic identity. Gypsy culture forms a part of our social mosaic. Existing information about gypsies that are an important part of our society is generally based on rumors and superstitions. Our research examines the meaning they attribute to God and religion by making visible the socio-demographic structure of Muslim gypsies living in Yıldırım district of Bursa city. The idea of God has preserved its existence in every society, in every period, in every person, which means in every time and place. One of the aims of our research is to determine the perception of God of gypsy individuals and reveal this perception of God in line with demographic data. In our research, we tried to reveal which of the emotions love or fear is dominant in the perception of God. A total of 122 gypsy individuals aged 18 and over, residing in Beyazıt and Selimzade neighborhoods of Yıldırım district of Bursa city, participated in the study. Gypsies live collectively in the center of the city, both intertwined with and distinctly different from the local people. In the introduction part of the study, information is given about studies carried out in the field, and the theoretical framework is presented in the first section. In addition, the historical course and socio-cultural characteristics of gypsies are mentioned. In the second section, information on the problem, purpose, importance, sample and method of the research is given. The third section consists of the data obtained from the sample group's answers to the God Perception Scale and socio-demographic information form. In the conclusion section, the data obtained from the scale results are presented. As a result of our study, it was determined that the gypsy individuals in our sample group had a love-oriented perception of God. No statistically significant relationship was found between the age and economic levels of Gypsy individuals and their Perception of God. A statistically significant and positive relationship was determined between education level and Perception of God. There was no significant difference between the gender and marital status of Gypsy individuals and their Perception of God. It is thought that the results obtained will benefit literature studies on gypsy individuals are their perception of God.

Keywords: Psychology of Religion, Perception of God, Love, Fear, Gypsy Individuals.

* This article was written by It was produced using the data of the doctoral thesis titled "A Comparative Field Study on the Relationship Between Gypsy People's Perception of God, Religious Orientation and Hope Levels", on which the responsible author, Beyza Atan, is working under the supervision of Prof. Dr.Naci Kula. Ethics committee approval was received from Bursa Uludağ University, Social and Humanities Research and Publication Ethics Committee, dated 27 August 2021, session number 2021-07, decision number 17.

Giriş

Tarih boyunca Tanrı kavramı filozofların, bilim insanlarının ve tüm insanların kendine özgü cevaplar aradığı bir kavram olagelmıştır. Tanrı fikrinin inanan veya inanmayan herkesin zihninde bir şema olarak yer aldığı düşünülmektedir. Fakat her insanın zihnindeki Tanrı algısının aynı olması da mümkün değildir.

Tanrı'ya inanç, insanlar için tek düze bir yapıya sahip değildir. Aynı Tanrı'ya inananlar hem imanları açısından hem de Tanrı'ya inanmanın niteliği açısından birbirlerinden farklılaşmaktadır. Bu farklılığın nedeni insanların bizzat kendisidir. Tanrı algısı, insanın algılama şekline göre farklılık gösterebilmektedir. İnananlar kendi kültürel kodları ve inançlarının öğretileri doğrultusunda Tanrı algısına sahip olurlar.

İnsanlık tarihi dinin tarihiyle başlamaktadır. Dinin varlığı aslında Tanrı'nın varlığıdır. Tanrı ve din kavramından bağımsız bir insanlık tarihinden bahsetmemiz mümkün gözükmemektedir. İnsanı zihnen ve davranışsal anlamda etkileyen en önemli unsurlar din ve Tanrı'dır. Tanrı kavramı insanların hayatını şekillendiren en önemli fenomenlerden biridir.

Sevgi eğilimli yaratılan kalp insanın özüdür. Sevgi, bütün güzellikleri kapsar; korku ise dışlar. Allah'ı, kendini ve diğer yaratılanları seven insanın korkuları azalır. Yaşamda bir anlam bulmaya çalışmak sevgi temelinde daha kolay gerçekleşebilir. Korku duygusunun hâkim olduğu kişiler için dünya güvensiz bir yer olarak algılanabilir. Din psikolojisinde Tanrı algısı genellikle olumlu (sevgi) ve olumsuz (korku) olarak iki kategoride ele alınmaktadır. Temel duygularımızdan biri olan sevgi ve korku yaşamımız boyunca vardır. Sevgi pozitif bir duygudur, kişiye veya nesneye yönelik ilgi ve bağlılık göstergesidir. Korku ise olumsuz bir duygudur tehlike anında veya düşüncede hissedilen kaygı durumudur.¹

Tanrı algısı bireyin düşüncelerine, tutumlarına ve davranışlarına yansımaktadır. Tanrı algısı kendimizi algılamamıza, diğer insanlarla ilişkilerimize, tutumlarımıza kısaca tüm yaşamımıza etki edebilmektedir. Romanların Tanrı algısı da yaşantılarına yansımaktadır. Romanların dinî inançlarıyla ilgili toplumda bir önyargının olduğu gözlenmektedir. Romanların Müslüman olmadıkları veya olamayacaklarına dair görüş bile toplum tarafından kabul edilegelmiştir. Oysa İslâmiyet'te imanın ve inancın kişinin içinde olduğu kimseye ayırım gözetmeksizin herkesin eşit yaratıldığı düşüncesi hakimdir.

Toplum, parçalarının toplamından daha büyük bir yapı teşkil eder. Bu parçalardan biri dezavantajlı gruplardır. Romanlar, hem insanlık tarihi içerisinde hem de kendi toplumsal tarihimizde önemli bir yer teşkil eder. Kendilerine has yaşam tarzlarıyla bilinen Romanlar hem dışlanıp hem de hoşgörülen topluluklardan biridir. Diğer topluluklar tarafından dışlandıklarını düşünen Roman bireyler kendilerini korumak amacıyla içe kapalı bir topluluk olma özelliği geliştirmişlerdir. Bu yüzden Romanlarla iletişime girip onlarla birlikte olabilmek oldukça zordur.

Halk arasında çingene kelimesi aşağılayıcı bir anlam ifade etmektedir, Çalışmamızda sözlüklerin yeni baskıları dikkate alınarak Roman kelimesi kullanılmıştır. Ancak kaynak isimlerinde çingene kelimesinin kullanıldığı görülmektedir. Roman bireylerle görüşme yapılırken kendilerini Roman olarak adlandırmışlardır. Araştırmamızın başlığı olan 'Roman Bireylerde Tanrı Algısı' konusunda yapılmış doğrudan bir çalışma tarafımızca bulunamamıştır. Tanrı algısı ve Roman bireylerle ilgili yapılan çeşitli çalışmalar ise literatürde bulunmaktadır. Örneğin Bacanlı'nın² Selçuk Üniversitesi'nde öğrenci olan 76 katılımcıyla gerçekleştirdiği çalışmasında tüm öğrenciler Allah'ın "merhametli (affedici)" sıfatını işaretlemişlerdir. Bunu sırasıyla "yaratıcı", kız öğrencilerde "güvenilir" erkek öğrencilerde "güçlü" sıfatları takip etmiştir. Araştırmada hiçbir öğrenci "cezalandırıcı" sıfatını işaretlememiştir. Bacanlı'nın araştırma sonucuna göre; gençler "Tanrı" hakkında konuşmaya

¹ Özlem Güler, "Tanrı Algısı Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 48/1 (Temmuz 2007), 125.

² Hasan Bacanlı, *Psikolojik Kavram Analizleri* (Ankara: Nobel Yayınları, 2002), 119.

çekinmekte, Tanrı'yı genel anlamda korkulan değil "sevilen" olarak görmektedir. Yapıcı'nın³ Çukurova Üniversitesi öğrencileriyle yaptığı araştırmasında da öğrenciler Tanrı tasavvurunu olumlu ve olumsuz sınıflama yapacak şekilde ayırmıştır. Bazı öğrenciler Tanrı'ya yönelik verilen sıfat listesinde "korkulan, cezalandıran, yok eden, öldüren, cehennem gibi" olumsuz Tanrı tasavvurlarını ön plana çıkarsa bile gençlerin büyük çoğunluğu Allah'ı olumlu sıfatlarıyla nitelendirmiştir. Güler⁴ yetişkinlerde Tanrı algısının, benlik algısı ve günahkarlık duygusu ile olan ilişkisini incelemiştir. Güler'in çalışmasında sevgi yönelimli Tanrı algısı ile olumlu benlik algısı arasında; korku yönelimli Tanrı algısı ile olumsuz benlik algısı arasında ilişkisellik olduğu görülmüştür. Bu araştırmanın sonuçları ile yurt dışında bu konu kapsamında yapılan araştırmaların sonuçları paralellik göstermektedir. Çalışma sonucuna göre korku yönelimli Tanrı algısına sahip bireylerde günahkarlık duygusunun daha fazla olduğu görülmüştür.

Kuzu⁵ "Düzce'deki Roman Vatandaşlarımızın Dinî Tutum ve Davranışları" konulu çalışmasıyla Roman mahallelerinde ikamet eden Romanların dinî tutum ve davranışlarını mülakat ve anket tekniğinden faydalanarak incelemiştir. Araştırma sonucunda Romanların dinî inanç ve ritüellerinin Sünnî inanç sistemi ile paralel olduğu, dinî eğitim ve öğrenim faaliyetlerinden ise yeterince faydalanamadıkları görülmüştür. Benzer şekilde Demirbozan⁶ "Roman Vatandaşlarda Dindarlık, Gelenekler ve Dışlanmanın İzdüşümleri" çalışmasında görüşme yaptığı Romanların İslâm inancına ve Sünnî geleneğe bağlılıklarını ısrarla vurguladıklarını, görüşmecilerin tamamının iman esaslarına inandıklarını belirtmiştir. Tüm görüşmeciler dinî pratiklerden olan dua, namaz, oruç gibi ibadetleri en az bir kere uyguladıklarını ifade etmişlerdir. Taşyürek⁷ ise "Roman Ailesinde Çocukun Din Eğitimi" konulu çalışmasında Romanların, İslâm inanç esasları için yeterli bilgiye sahip olmadığını gözlemlemiştir.

Kendi çalışmamızdaki Roman bireylerin eğitim düzeyi ve Tanrı algısının, literatürdeki çalışmaların sonuçlarıyla paralel olduğunu ifade edebiliriz. Çalışmamız kapsamında elde edilen sonuçların Roman bireyler ve Tanrı algısı ile yapılacak olan alan yazını çalışmalarına fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Çalışmamızın ileride yapılabilecek çalışmalara örnek teşkil etmesi arzu edilmektedir.

1. Araştırmanın Teorik Çerçevesi

1.1. Roman Kavramı

Roman kelimesinin kökü olan Rom; adam, insan anlamlarına gelmekle birlikte Dom'dan kaynaklandığı bilinmektedir. Dom ise Hindistan'da kullanılan Sanskritçe'den gelmektedir.⁸ Bu görüşü Roman adını kullananlar savunmaktadır. İsrarla çingene isminin kullanılmasını isteyenler tarihsel ve kültürel birliği vurgulamak amacı taşımaktadırlar.

Londra'da 1971 yılında "Birinci Dünya Roman Kongresi" düzenlenmiştir. Bu kongrede tüm Çingene topluluklarının tanımı için "Roman" kelimesi seçilmiştir.⁹ Çingene, Roman halkının kabul etmediği genel anlamda olumsuzluk içeren ifadelerle doldurulan bir kelimedir. Romanlar toplumumuzdaki "Çingene" algısını düzeltmek için kendilerine "Roman" denilmesini istemektedir. Roman kelimesini Avrupa siyasi mercileri de benimsemiştir.

³ Asım Yapıcı, "Allah ve Kutsal Kavramlarının Çağrıştırdıkları Anlamlara Sosyo-Psikolojik Bir Bakış: Çukurova Üniversitesi Örneği", *Değerler Eğitimi Dergisi* 2/7 (2004), 185.

⁴ Özlem Güler, *Tanrı'ya Yönelik Atıflar, Benlik Algısı ve Günahkarlık Duygusu (Yetişkin Örneklem)* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007), 138.

⁵ Necmettin Kuzu, *Düzce'deki Roman Vatandaşlarımızın Dini Tutum ve Davranışları* (Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 68.

⁶ Emirhan Demirbozan, *Roman Vatandaşlarda Dindarlık, Gelenekler ve Dışlanmanın İzdüşümleri* (Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020), 85.

⁷ Ayşe Kirez Taşyürek *Roman Ailesinde Çocuğun Din Eğitimi (Yalova Örneği)* (Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi 2015), 96.

⁸ Ali Rafet Özkan, *Türkiye Çingeneleri*, (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2000), 5.

⁹ Başak Akgül, "Türkiye Çingenelerinin Politikleşmesi ve Örgütlenme Deneyimleri", *Öneri Dergisi* 9/34 (2010), 214.

1.1.1. Romanların Tarihsel Süreci

Romanlar hakkında bilgi veren az sayıda tarihî belge bulunmaktadır. Filolojik analizler yapan dilbilimcilerinin çalışmaları neticesinde Romanların kökenleri bulunabilmiştir. Romanların göç hareketine nereden başladığı, nasıl ve neden olduğu Romanlar kapsamında yapılan araştırmaların temel problemlerinden biridir. Hindistan'ın Romanların anayurdu olduğu görüşü en popüler savdır. Hindistan'dan ne zaman ve neden göç hareketine başladıklarına dair farklı görüşler ortaya atılmaktadır. Hindistan'dan başlayan göç hareketlerinin tarihi hakkında bir uzlaşma mevcut değildir.¹⁰

Genel kabule göre Romanlar, Kuzeybatı Hindistan'dan çıkıp dünyanın çeşitli bölgelerine yayılmış etnik bir gruptur. 7. ve 10. yüzyılları arasında Kuzey Hindistan'ın farklı bölge ve kabilelerinden gelen göçmenler, İran'da evlilik yoluyla birbirine karışarak burada Dom (daha sonra Rom) adı altında bir halk oluşturmuşlardır.¹¹ Bu halkın çoğunluğu İran'dan dünyanın farklı bölgelerine giderek yayılmıştır. Günümüz Romanlarının onların soyundan geldiği düşünülmektedir.

Romanların ana yurdu olduğu düşünülen Hindistan'dan ayrıldıktan sonra İran, ilk konakladıkları yer olarak düşünülür. Hindistan'dan göç etmeye başladıkları tarih gibi İran'a gitme tarihleri konusunda araştırmacılar uzlaşmamıştır.

Duygulu'ya göre Romanların Hindistan'dan kitleler halinde göç etmesinin nedenlerinden bazıları şunlardır:

1. Göç, küçük gruplar halinde farklı zamanlarda gerçekleştirilmiştir.
2. Göç özellikle savaşlar, tehcir, tarımsal ve takip gibi dış etkenler sebep olmuştur.
3. İlk göç hareketi MS V. ve VII. yüzyılları arasında Hindistan'dan İran'a gerçekleşmiştir. VII. ve XIII. yüzyıllarda Müslümanlar İran ve Hindistan'ı fethetmiştir. Bu dönemde Gazneli Mahmut ve onun halefleri iktidardadır.
4. Romanların İran, Ermenistan, Anadolu, Yunanistan ve Güney Slovak Bölgesi üzerinden Avrupa'ya göç ettikleri düşünülmektedir. Bunun nedeni Avrupa'daki Romanların dillerinde Ermenice, Türkçe, Yunanca ve Slovakçadan alınan kelimeler bulunmasıdır.
5. Romanların İran'ın VII. yüzyılda Müslüman Araplar tarafından fethedilmesinden kısa bir zaman önce veya sonra İran'dan göç ettikleri düşünülmektedir. Bu sonuca Avrupa Romanlarının lehçelerinde Arapça kelimelere rastlanması neticesinde ulaşılmıştır.¹²

Bizanslı tarihçi Nichephoros Gregoras (ö. 1360), Anadolu'ya ilk geldikleri tarih net olmamakla birlikte Roman akrobatların 1322'de Konstantinapol'e ulaştığını kaydeder. Romanların bu tarihten önce X. yüzyılda demirci ve seyis olarak Konstantinapol'e geldiği de kaydedilmiştir.¹³ Bu bilgilerden yola çıkarak Romanların Anadolu'ya IX. ve XIV. yüzyıllar arasında gelmeye başladıkları söylenebilir. Anadolu'ya gelirken Afganistan ve İran topraklarından geçmişlerdir. Anadolu'ya göç eden Romanların bir kısmı burada kalırken diğer kısmı XI. ve XIII. yüzyılları arasında Balkan ülkelerine İstanbul üzerinden göç etmişlerdir.¹⁴

Romanların Bizans'a göç etme nedeni olarak Selçukluların Ermenistan dolaylarına yaptığı akınlar gösterilmektedir. Gazne ordusundaki Hintliler, Selçuklular'a katılarak Anadolu'ya yerleşmişlerdir. Kalaydzhieva göre; Bizans'taki Romanlar MS 1200'lü yıllar itibarıyla Avrupa'ya göç etmeye başlamıştır. Göçlerin askerî sebepleri olduğu gibi sosyal sebepleri de vardır. 1347 yılında Batı Anadolu'ya "Kara Veba" ulaşmıştır. Bu salgın büyük bir yıkıma yol açmıştır. Kara Veba'nın sebebi olarak Romanlar düşünülmüş, dolayısıyla göçe

¹⁰ Donald Kenrick, *Çingeneler Ganj'dan Thames'e*, çev. Bahar Tırnakçı (İstanbul: Homer Kitapevi, 2006), 17-20.

¹¹ Suat Kolukırık, *Dünden Bugüne Çingeneler*, (İstanbul: Ozan Yayıncılık, 2009), 2-3.

¹² Melih Duygulu, *Türkiye'de Çingene Müziği*, (İstanbul: Pan Yayınları, 2006), 16.

¹³ Ali Aktaş, *Kültürel Renkleriyle Sakarya* (Sakarya: Adapazarı Merkez Belediyesi Kültür Yayın, 2008), 960.

¹⁴ Ali Arayıcı, *Çingeneler* (İstanbul: Ceylan Yayınları, 1999), 270.

zorlanmışlardır.¹⁵ Bu yıllardan sonra Romanlar, Güney Yunanistan'da görülmeye başlanmıştır. Osmanlı Türklerinin Bizans'a yaptığı fetih hareketleri ve baskısı sonucunda etki alanı Balkanlar'a kadar genişlemiştir. Göç hareketinin askerî sebebi olarak gösterilen bu durum, Romanları güvenli yurt arayışına sevk etmiştir. Bizans'tan Avrupa'ya yapılan Roman göç hareketleri, Hindistan'dan ayrılma tarihlerine benzer şekilde uzun bir zaman aralığında olmuştur.¹⁶

Dünya coğrafyasının farklı yerlerine farklı nedenlerle yayılan Romanların kökeni söz konusu olduğunda bu alandaki çalışmalar Roman olmayan araştırmacılar tarafından yapılmakta ve onların gözlemlerine, dil bilimsel çalışmalarına dayanmaktadır. Bu teoriler halen doğrulanmamıştır.

1.1.2. Romanların Sosyo-Kültürel Özellikleri

Romanlar hakkında bilgilerin az olması sonucu onlar hakkında yapılan anlatılar, ön yargılardan oluşmuş hatta nefret söylemlerine dönüşmüştür. Her toplum kendi içinde örgütlenir ve yabancı olduğu ötekini kurgular. Romanlar "yabancılık" üzerine kendi kimliklerini korumuşlardır.

Bilim insanlarına göre Romanların kullandıkları dil Hint-Avrupa dil grubuna aittir. Bu dile Romani veya Romans denilmektedir. Romani, özellikle eski Hint Sanskritçesi'nin özelliklerini taşımaktadır.¹⁷ Karşılaştırmalı dil araştırmaları göstermektedir ki Romanların ana vatanı Hindistan'dır. Yapılan bütün çalışmalar Roman dilinin Hint dil yapısına uygun olduğunu ifade etmektedir. Yaptıkları göçler sonucu Romanlar; Avrupa, İran, Mısır, İspanya güzergâhlarında karşılaştıkları halkların dillerinden etkilendikleri için bunları şivelerine yansıtılmışlardır. Türkiye'deki yerli Romanların dilleri Türkçe kelimelerden oluşurken, Yunanistan, Bulgaristan ve Romanya'dan ülkemize göç eden Romanların dillerinde göç ettikleri ülkelerin dillerinden kelimeler bulunmaktadır.¹⁸

Romanların diğer toplumlar tarafından ötekileştirilmesi, bazı toplumsal normlardan kendilerini bilerek uzak tutmak istemeleri, göçebe hayat tarzının sağladığı rahatlık serbestliği beraberinden getirmektedir. Romanlar dışlanarak toplumsallaşmadan uzak kalmış, kendi içlerine kapanarak özgün yaşam tarzlarını oluşturmuşlardır. Romanlar özlerini bu şekilde korurken diğer toplumlar tarafından dışlanmanın önüne geçememişlerdir. Günümüzde Romanların küçük bir kısmı göçebe hayata devam ederken büyük bir kısmı yerleşik düzene geçmiştir. Göçebe tarzda yaşayan Romanlar çoğunlukla mevsimsel göç etmektedir. Mevsimsel işçi ihtiyacı, ılıman iklim arayışı Romanları göçebe yaşama sevk etmektedir. Yerleşik hayata geçen Romanlar göçebe yaşamın izlerini beraberlerinde taşırlar. Serbest yaşam tarzları, sosyal normlara olan kayıtsızlıkları göçebe kültürden arda kalanlardır. Bu durum yerleşik hayatta birlikte yaşadıkları diğer toplumlar tarafından problem olarak görülmektedir.¹⁹ Yerleşik yapıya sahip olan Romanlar, şehirlerin çoğunlukla kenar mahallelerinde yaşamaktadır. Romanlar yaşadıkları bu bölgelerde yerli halka pek karışmadan o bölgenin ayrı bir yerinde toplu şekilde ikamet eder. Yerleşik şekilde yaşayanlar kendilerine özgü yaşam standartlarını ve göçebelikten kalan özgür yaşam şeklini yerleşik düzenlerine de yansıtmaktadır. Romanların özellikle çadır kültürü yerleşik hayatın önemli bir parçası olan ev düzenini de etkilemiştir.²⁰

Göçebe yapılarından dolayı birçok toplulukla birlikte bir arada yaşayan Romanlar çeşitli kültür ve dinle karşılaşmış; yaşadıkları toplumların kültürel, sosyal ve dinî yapılarını benimsemişlerdir. Her ne kadar içinde yaşadıkları toplumun genel yapısına uyum sağlamaya

¹⁵ Demirbozan, *Roman Vatandaşlarda Dindarlık, Gelenekler ve Dışlanmanın İzdüşümleri*, 21.

¹⁶ Kenrick, *Çingeneler Ganj'dan Thames'e*, 29-52.

¹⁷ Ali Rafet Özkan, *Türkiye Çingeneleri* (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2000), 69.

¹⁸ Suat Kolukırık, *Yeryüzünün Yabancıları* (İstanbul: Simurg Yayınları, 2008), 49.

¹⁹ Kuzu, *Düzce'deki Roman Vatandaşlarımızın Dinî Tutum ve Davranışları*, 1.

²⁰ Haluk Abbasoğlu vd., "Çingene", *AnaBritanika Genel Kültür Ansiklopedisi* (İstanbul: Ana Yayıncılık, 2005) 6/477.

çalışmalar bile tam olarak onlar gibi olmamışlardır. Bundan dolayı Romanlar hem toplum içi hem de toplum dışı bir unsur olarak görülmüş, onların dinî inançları ve yaşayışları merak uyandırmıştır. Romanlar yerleşik hayata geçtikten sonra yaşadıkları ülkelerin dinî inanç sistemine uygun davranışlar sergilemeye başlamışlardır.²¹ Avrupa üzerinden Balkanlara oradan da Anadolu topraklarına gelen Romanlar Batı Trakya'daki Müslümanlardan etkilenerek İslâm inancını kabul etmişlerdir, Mısır'dan da Anadolu topraklarına göç eden Romanların Kipti olarak isimlendirilen Hıristiyan inancına sahip oldukları bilinmektedir.²² Dinî kuralları tam olarak yerine getirdikleri söylenemese de ülkemizdeki Romanların tamamının Müslüman olduğu söylenebilir. Dinî bayramlar ve cenaze işleri Romanlar tarafından ilgiyle takip edilir.²³ Dinî gün ve geceler Romanlar için oldukça önemlidir. Bu günlerde özel hazırlıklar yapmak Romanlar tarafından önemsenir.²⁴

Romanlar içerisinde endogami (grup içi evlilik) yaygındır. Endogami, Romanların geleneklerini ve değerlerini korumayı sağlar. Roman olmayan birisiyle evlenmek tercih edilmemektedir. Ötekileştirildiğini hisseden, başkaları tarafından dışlanan Romanların kendileri gibi Roman olanlarla evlenmek istemeleri oldukça normaldir. Resmî ve dinî nikâhın birlikte olduğu ülkelerde Romanlar arasında daha çok dinî nikah uygulanmaktadır.²⁵ Romanlarda erken yaşta evlilik oldukça yaygındır. Aile kurumu, Romanlar için hayat odaklıdır. Romanlar için çocuk ise hayatın merkezidir. Çocuk sayısının fazla olması Romanlar için yük olarak görülmez. Romanlar, ailelerine ve geleneklerine oldukça bağlı bir topluluktur. Zamanında birçok şiddete maruz kalmalarına rağmen yine de geleneklerini korumayı başarmışlardır.²⁶

Romanlar, maalesef eğitim açısından kendilerini ihmal eden topluluklardan biridir. Okul çağındaki Roman çocuklarının devamsızlık ve okulu terk etme oranı yüksek olmakla birlikte üst sınıflardaki çocuklar arasında okuma yazmanın iyi olmadığı gözlenmiştir. Ekonomik sıkıntılar çocukları çalışmak zorunda bırakırken okula devamı da etkilemektedir. Ayrıca okul ortamındaki Roman çocuklar; diğer öğrenciler, öğretmenler ve idareciler tarafından zaman zaman ötekileştirilebilmektedir.²⁷ Romanlar arasında yaygın olan erken evlilikler de kız çocuklarının okullaşma oranını oldukça düşürmektedir. Hem ekonomik yetersizlikler hem de eğitimsizlik erken evliliklerin nedenlerinden bazılarıdır.

Roman bireylerin eğitim düzeylerinin düşük olması, toplum tarafından dışlanmaları onların belli meslek gruplarına yönelmesini zorunlu kılmıştır. Toplumsal dışlanma nedeniyle başkalarıyla birlikte çalışmamaktadırlar. Karakteristik özelliklerinin başında yer alan özgür olma durumu Romanları serbest yapılan işleri seçmelerine sebep olmuştur. Aile ekonomisi söz konusu olduğunda çocuklar da dâhil olmaktadır. Çocuklar simit satarak, ayakkabı boyayarak ev geçimini katkıda bulunurlar. Bundan dolayı birçok çocuk eğitim öğretimine ara vermekte hatta bırakmaktadır. Romanların geçmiş yıllarda sepet, elek, kalay gibi işlerle uğraşıp ürettiklerini tarım ve hayvancılıkla uğraşan diğer toplumlara satarak geçimlerini sağladığı bilinmektedir. Veterinerlik mesleği olmadan önce, çiftçiler besicilik ve hayvan sağlığı söz konusu olduğunda Romanlara güvenirdi.²⁸ Romanların geleneksel mesleği sayılan demircilik onların öteki topluluklarla ilişki kurmalarında önemli bir araç olmuştur. Diğer toplumlar, tarihin ilk dönemlerinde itibaren yerleşik hayat biçimini tercih etseler bile çeşitli nedenlerden dolayı Romanlar göçebe zanaatçılıkla yaşamlarını idam ettirmeye devam

²¹ Henriette Asseo, *Çingeneler Bir Avrupa Yazgısı* (İstanbul: Yapı Kredi Yayıncılık, 2003), 14-18.

²² Kenrick, *Çingeneler Ganj'dan Thames'e*, 72.

²³ Kolukırık, *Yeryüzünün Yabancıları*, 77.

²⁴ Demirbozan, *Roman Vatandaşlarda Dindarlık, Gelenekler ve Dışlanmanın İzdüşümleri: Balıkesir Altieylül İlçesi Örneği*, 94.

²⁵ Jean-Pierre Liegeois, *Roms en Europe (Avrupa'nın Romanları)*, çev. Dış Politika Enstitüsü (Ankara: Bilkent Üniversitesi, 2008), 49.

²⁶ Ali Arayıcı, *Çingeneler* (İstanbul: Ceylan Yayınları, 1999), 60-61.

²⁷ Başak Ekim Akkan vd., *Sosyal Dışlanmanın Roman Halleri* (İstanbul: Simurg Yayınları, 2011).

²⁸ Abbasoğlu, "Çingene", 6/477.

etmişlerdir. Kırılan kap kakak, bakır eşyalar, tava gibi metal aletler Romanlar tarafından onarılırdı. Aynı zamanda birçok kişinin ilgi duyduğu ama yadırganan falcılık, büyücülük gibi uğraşlarla da anılmışlardır. Ülkemizde Roman kadınlar; temizlik, gündelikçilik, dilencilik, çiçekçilik, falcılık gibi geçimlerini sağlayacak faaliyetlerde bulunmaktadır. Sanatta özellikle müzik ve dans alanında başarılı oldukları kabul edilmektedir. Bu alandaki yetenekleri sayesinde kendi kültürlerini sonraki nesle aktarabilmişlerdir. Zamansal değişim ve gelişmelerden etkilenen Romanlar iş sahasında da dönüşüme ayak uydurmuşlardır. Önceleri kalaycılıkla uğraşan Romanlar daha sonra makine ve oto tamircisi olarak iş dönüşümü yaşamışlardır.²⁹

Romanlar kendilerine özgü yaşam stillerinden dolayı ve göçebe yaşam sürmelerinden kaynaklı genellikle toplum tarafından dışlanarak baskı görmüşlerdir. Romanlar sosyo-kültürel, dinî ve ahlâkî olarak diğer toplumlar tarafından yadırgansa da onlar kendi içlerinde tutarlı bir tavır takınmaktadır.³⁰

1.1.3. Toplumsal Ön Yargı ve Romanların Sorunları

İrkçilik; yabancısı olduğu toplumun ötekisini yaratan ve ayrımcılığı rasyonalize eden bir araçtır. İrk sorunu oldukça tartışmalı bir konu olmakla birlikte biyoloji bilimi tarafından çürütülmüştür. Günümüzde ırk kavramı insanlardaki farklılıkları, eşitsizliği rasyonalize etme amacıyla ideolojik olarak kullanılmaktadır.³¹ İrkçilik günümüzde kabul gören bir tutum değildir. Bundan dolayı ırkçı fikirler günümüz insanınca açık bir şekilde ifade edilemez. Ama takınılan tavır, bakış ve imalarla fark edilir.³² Romanların maruz kaldığı ayrımcılığın temel sebebi renkleri, kültürleri, ırka yönelik olduğu düşünülen toplumun kötü atfettiği şeylerdir.

Romanların en önemli sorunlarından birisi işsizliktir. Sadece Roman oldukları için işe alınmayan dolayısıyla iş gücü piyasasına katılamayan Romanların sayısı oldukça fazladır. Bundan dolayı fazla gelir getirmeyen; ayakkabı boyacılığı, sokak müzisyenliği, kağıt ve hurda toplayıcılığı, seyyar satıcılık gibi işlerle uğraşmaktadırlar. Toplumumuzda Romanlar hakkında beden, kıyafet ve çevre temizliğine önem vermedikleri konusunda bir ön yargı hâkimdir. Romanların ekonomik durum yetersizliği ve yaptıkları işler dolayısıyla kıyafetleri özensizdir. Fakat zannedildiği kadar temiz olmadıklarını söylemek mümkün değildir. Hatta Romanlar arasında evlere temizliğe giden, halı yıkayan kadınlar geçimlerini bu şekilde sağlamaktadır.³³

Her toplumda olumlu ve olumsuz davranışlar bir arada bulunur. Romanların hırsızlık yaparak hayatlarını sürdürdükleri bilinen çok yaygın bir düşüncedir. Roman topluluğunda alkol ve madde bağımlıları olduğu gibi bunların hiçbirini kullanmayan bir kesim de vardır. Romanlar hakkında yapılan olumsuz yargılardan biri de zinadır. Romanlar arasında erken yaşta evlilik yaygındır. Romanlar resmî nikâh kıymasalar bile dinî nikâhı oldukça önemsemektedir. Diğer toplumlar, Romanların eşini aldattığı, aynı anda farklı kişilerle ilişki yaşadığı ve evlilik dışı çocuk sahibi olduklarına yönelik ön yargılar geliştirmiştir.

Romanlar, toplumumuzda suç kaynağı olarak görülmeye devam etmektedir. Yazılı basında olduğu gibi görsel basında da bu durum pekiştirilmektedir. Medyada gösterilen dizilerde Romanlar alkol kullanan, eğlenceye düşkün ve eğlence sektöründe rol alan, hırsızlık ve dolandırıcılıkla meşgul bir topluluk olarak yansıtılmaktadır.³⁴

Roman bireylerin eğitim düzeyinin düşük olması, ekonomik düzeylerinin iyi olmaması etnik kültürlerinin bir görünümü haline gelmiştir. Siyasette görünür olmamaları ve medya aracılığıyla marjinalleştirilmeleri Romanların sosyal dışlanma yaşama sebeplerindedir.

²⁹ Liegeois, *Roms en Europe (Avrupa'nın Romanları)*, 78-81.

³⁰ Kuzu, *Düzce'deki Roman Vatandaşlarımızın Dinî Tutum ve Davranışları*, 48.

³¹ Elif Gezgin, *Çanakkale Fevzipaşa Mahallesi'nde Roman Kimliğinin Oluşumu Üzerine Bir Saha Çalışması* (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2015), 30.

³² Gezgin, *Çanakkale Fevzipaşa Mahallesi'nde Roman Kimliğinin Oluşumu Üzerine Bir Saha Çalışması*, 197.

³³ Elena Marushiakova - Vesselin Popov, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Çingeneler* (İstanbul: Homer Kitabevi, 2009), 49-50.

³⁴ Demirbozan, *Roman Vatandaşlarda Dindarlık, Gelenekler ve Dışlanmanın İzdüşümleri*, 44.

Sosyal dışlanma; sivil, politik, ekonomik ve vatandaşlık haklarından yoksun kalma-bırakılma halinin çeşitli biçimlerde yaşanmasıdır. Sosyal dışlanma kavramı ilk olarak Fransa’da kullanılmıştır.³⁵ Günümüzde Romanlara karşı ayrımcı tutumların kaynağı zamanında onlara yönelik yapılan somut uygulamalardan daha çok resmî ve sivil düzeyde onlara karşı uygulanan dışlayıcı tutum ve zihniyetten kaynaklandığı bilinmektedir. Romanlar kamu kurumlarında, toplu taşımada, iş sahasında kısaca insanın olduğu eğitim, iş, hizmet gibi birçok sektörel alanda dışlanmaya maruz kalmaktadır. Romanlar üzerlerine yapışan olumsuz nitelendirmeleri çingene kelimesini kullanmayarak atmaya çalışmaktadır. Roman kelimesini tercih ederek geçmişten gelen ön yargılardan kurtulmayı istemektedirler.

Her toplumda olduğu gibi Romanlar arasında da ahlak kurallarına uyanlar olduğu gibi uymayanlar da vardır. Yaşamın gerçeği olan bu durum iyi ile kötü, sevap ile günahın diyalektik yansımasıdır. Allah’a inananlar olduğu gibi inanmayanlar da vardır. Allah’a inanmış olduğu hâlde onun emir ve yasaklarına uymayan veya keyfî uyan bireylerin varlığı da normal bir durumdur. Normal olmayan durum ise olumsuz bir tutumu grubun tamamına vasıflandırarak o toplumun etiketi haline getirmek olacaktır.

1.2. Tanrı Algısı

Tanrı kavramı; Tanrı kelimesinin zihinsel, sözlük tanımıdır. Kişinin Tanrı hakkında öğrendikleri ve düşündüklerinden oluşan bilinçli bir düşüncenin konusudur.³⁶ Tanrı kavramı mevcut dinî kültür tarafından şekillendirilir ve entelektüel bir süreci kapsar. Tanrı imgesi ise kişinin geçmişten gelen duygusal gelişimiyle biçimlendirdiği Tanrı’nın duygusal görüntüsüdür. Dinî öğreti kitaplarında, dinî törenlerde teolojik, soyut, kavramsal olarak Tanrı hakkında bilgiler verilir. Tanrı kelimesi, birçok insan için edinilen duygu ve tecrübe sonrasında zihinsel tatminsizliği ve boşluğu dolduran bir anlam referansına sahiptir.³⁷

Tanrı kavramı/algısı bilişsel düzeyde kişinin Tanrı hakkında ne düşündüğü ve ne öğrendiği ile ilgilidir. Güler’e göre: ‘Tanrı algısı bireyin Tanrı’yı nasıl algılayıp, nasıl gördüğü ile alakalıdır. Bireyin zihninde oluşturduğu Tanrı imgesidir. Tanrı algısı bireyin Tanrı’ya yönelik tüm atıfları, duygu ve düşünceleridir. İnanan veya inanmayan her insanın zihninde Tanrı ile ilgili bir şemanın olduğu düşünülebilir.’³⁸ Tanrı algısı bireyin Tanrı’ya yönelik duygu ve düşüncelerinin bütününden oluşmaktadır. Zihinde meydana gelen bu algı kişinin çevresinden, kişiliğinden, sahip olduğu inancından, kişiye aktarılan bilgilerden olumlu veya olumsuz olacak şekilde etkilenebilir.

Tanrı’nın daha çok sevilen mi yoksa korkulan bir varlık mı olduğu düşüncesi bireylerin çocukluk hatta bebeklik yaşanmışlıklarına kadar geriye gitmektedir. Tanrı algısı çocukluk döneminde ebeveyn ve yakın çevrenin rol-model alınmasıyla yani taklit yoluyla gelişir. Yetişkinlikte ise Tanrı algısı daha kompleks bir hâl almaktadır. Yetişkin bireyin hayatındaki olaylar, dinî otoriteler ve mezhepsel öğretiler, dinî uygulama ve davranışlar Tanrı algısının gelişimine yön verir.³⁹

İnanç sahibi kişiler mensup oldukları dinî inançlar çerçevesinde kendi dinlerinin diğer inançlara göre daha bağışlayıcı ve sevgi içerikli olduğunu düşünürler. Tanrı, tüm dinlerde inananlar için sonsuz sevgi ve güven kaynağı olduğu gibi günah işleyenleri cezalandıran güç ve otorite kaynağıdır. İlâhi dinlerin ortak kabullerinin başında Tanrı’nın insanları sevdiği ve onlara karşı çok bağışlayıcı olduğu, onları kötülöklere karşı koruduğu gelmektedir. Kişinin inandığı en yüce varlık olan Tanrı, sevginin asıl kaynağıdır. Bunun yanında Tanrı’nın kötölük yapan ve buyruklarını yerine getirmeyenler için adaleti tesis etmek amacıyla onlara hak

³⁵ Sinem Yıldırım, “Sosyal Dışlanma ve Avrupa Birliği Yaklaşımı”, *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi* 2/2 (2014), 91.

³⁶ Hayati Hökelekli, *Din Psikolojisine Giriş* (İstanbul: Dem Yayınları, 2017), 116.

³⁷ Turan Koç, *Din Dili* (İstanbul: Rey Yayıncılık, 1995), 31.

³⁸ Güler, “Tanrı Algısı Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması”, 123-124.

³⁹ Murat Yıldız - Vehbi Ünal, “Tanrı Tasavvuru ile Engelliliğe Yönelik Tutumlar Arasındaki İlişki”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 6/4 (Temmuz 2017), 9-10.

ettikleri cezayı veren yönü de bulunur. Tanrı'nın bu özelliği de yine neredeyse tüm dinlerin ortak kabullerindedir. Tanrı'nın seven, cezalandıran, koruyan, korkutan boyutu dinden dine farklılaşmaktadır. Yaşayan dinler içinde Tanrı algısının sevgi ve korku boyutundan soyutlanmış bir şekilde olduğunu söylemek mümkün gözükmemektedir.⁴⁰

1.2.1. Din ve Tanrı Algısı

Tanrı, inananlar için neredeyse her dinde sonsuz sevgi ve güven kaynağı aynı zamanda da sonsuz güç ve otoritedir. Tanrı'nın insanları sevdiği ve onları her zaman koruduğu, merhametli ve çok bağışlayıcı olduğu ilâhi dinlerin ortak kabulleri arasında yer alır. Tüm dinlerde inandıkları varlığın yani Tanrı'nın emirlere uymayan ve kötülük yapanlara karşı adaleti tesis edip hak edilen cezayı vereceğine dair ortak kabuller bulunur.

Tanrı algısı bizzat Tanrı'nın kendisi değildir. Tanrı algısı hem vahyin bildirdiği, bize öğretilen bir inançken hem de psikolojimizde kurguladığımız yaşantımıza göre şekillendirdiğimiz bir olgudur. Her insan sevgi, korku, sorun, arzu ve isteklerini bir şekilde Tanrı algısına yansıtmaktadır.⁴¹

İslâmiyette Tanrı'nın sevgi ve merhamet sıfatları ön plandadır. Kuran'da sevgi ve korku boyutu bulunmakla birlikte bunların dengesi sevgi üzerine kurulmuştur. İslâm öğretisinin en temel öğretilerinden birisi Allah'ın sevgi ve rahmet özellikleridir. Kur'an'da Allah'a "el-hubb (sevgi)" kavramı atfedilir. Tanrı'nın emirlerine uymayanları bile affetmesi onun sevgisinin göstergesidir. Sevgi, insan-Allah arasındaki ilişkiyi belirleyen bir kavramdır.⁴²

Hristiyanların Tanrı imgesi babaya bağlanmanın bir yansıması olarak görülmektedir.⁴³ Hristiyan bireyin Tanrı algısı baba imgesinde kavramlaştırılmaktadır. Tanrı, Hristiyan kültüründe Oğul İsa olarak Tanrı ve insan şeklinde tasavvur edilmektedir. İslâm'ın Allah algısı sonsuz sevgi imgesi veya otoritesini her zaman kullarını cezalandırmak için kullanan bir Tanrı anlayışından oluşmamaktadır. Yahudi ve Hristiyan Tanrı algısından farklı olarak İslâmiyette Allah, kaygı ve sevgi boyutlarının dengeli bir bileşimi olarak düşünülür.⁴⁴

Her insanda az çok sevgi ve korku boyutuna ait özellikler bulunmaktadır. İnsan, Allah sevgisi sayesinde arzu ve isteklerini dengelemeye, doğru olandan şaşmamaya çalışır. Temel kaynaklarının gösterdiği üzere İslâm dinindeki Allah algısı sevgi ve ümit temellidir.

1.2.2. Psikoloji ve Din Psikolojisi Açısından Tanrı Algısı

İnsanlık her dönem ve her mekânda din ve Tanrı inancıyla karşılaşmıştır. Hayatlarımızın anlamına paralel olarak farklı Tanrı algısı geliştirmekteyiz. Psikoloji bilminde Tanrı algısına ilişkin ilk kavramsallaştırma ve en çok tartışılan görüş Freud'un yaklaşımı kabul edilir. Freud'a (ö. 1939) göre din ve Tanrı bir yanılısamadır. Freud, din ve Tanrı görüşlerini; "dürtü teorisi ve Oedipus karmaşası" olarak açıklamaktadır. Dürtü teorisine göre davranışlar arzu ve heyecanlardan beslenmektedir. Freud, çocuğun zihnindeki baba figürüyle Tanrı'yı bağdaştırır ve yansıtma teorisini kullanır. Ona göre birey çocukken korkup aciz hissettiğinde güçlü bir baba figürüne ihtiyaç duyar, bu figür çocuğa korkularını yenmesi için yardım eder. Çocukluk döneminde çaresizliği gideren güçlü baba imgesi yetişkinlik döneminde bir yanılısama olan Tanrı olarak devam ettirilmektedir. Freud'a göre her dinin Tanrısı ilk babanın suretinde oluşmaktadır. Yani Tanrı, yüceltilen babadır.⁴⁵ Freud'a göre din ve Tanrı imgesi,

⁴⁰ Erich Fromm, *Çağdaş Toplumların Geleceği* (İstanbul: Arıtan Yayınevi, 2004), 33.

⁴¹ Mehmet Evkuran, *Çağdaş Sorunlar ve Kelam* (Ankara: Araştırma Yayınları, 2015), 30-34.

⁴² İmam-ı Gazali, *Esmâ'ül Hüsnâ Şerhi*, çev. Merve Feriştat (İstanbul: Merve Yayınları, 1968), 72-76.

⁴³ Alicia Limke, - Patrick B. Mayfield, "Attachment to God: Differentiating the Contributions of Fathers and Mothers Using the Experiences in Parental Relationships Scale", *Journal of Psychology and Theology* 39/2 (2011), 122-129.

⁴⁴ Shelley C. Taylor, *Exploring God Concepts of Christians, Muslims, and New Age Participants* (Kanada: Carleton University, Yüksek Lisans Tezi, 2009), 66-80.

⁴⁵ Sigmund Freud, *Totem ve Tabu* (İstanbul: Say Yayınları, 2021), 200.

çocukluk ürünü ve suçluluk duygumuzdan kaynaklanan bir yanılsamadır. Yetişkinlik döneminde ise terk edilir.⁴⁶

Jung (ö. 1961), arketip kavramından yararlanarak Tanrı kavramına yönelik önermesini oluşturur.⁴⁷ Arketip; sonradan elde edilemeyen, bireylerin psişik yapısında kalıtsal olarak yer alan, her insanda var olan psişik organ ve bilinçdışı psişik içeriktir. Jung için Tanrı “kollektif bilinçdışı”ndan gelen bir arketiptir. Jung kolektif bilinçdışını “önceki nesillerin deneyimlerini kapsayacak şekilde tüm insanlarda ortak olan bireysel olmayan bölge” şeklinde ifade eder. Kolektif bilinçdışında yer alan Tanrı algısı bazı semboller kullanarak kendisini bilinç alanına ulaştırır. Bu şekilde bilinç alanını kontrol eden Tanrı algısı kendisini kabul ettirir. Ona göre Tanrı arketipi bilinçdışından bilince ulaşarak kendini kabul ettirir ve insanın davranışlarına yön verir.⁴⁸

Psikanaliz ekolü içinde yer alan “Nesne İlişkileri Kuramı”, Tanrı algısına dair farklı bir açıklama getirmiştir. Ana-maria Rizzuto (ö. 1979) Tanrı inancının ortaya çıkması ve şekillenmesinde bebeklik döneminde temel bakım sağlayan anne ve diğer bakıcı kişilerle ilişkinin önemli ve etkili olduğunu ifade etmektedir. Freud’un görüşünü eksik olarak düşünen kuram savunucuları, Tanrı ile kurulan ilişkinin ve sonraki ilişkilerin tamamının ebeveyn ilişkisi ile ilgili olduğunu düşünür. Rizzuto’ya göre Tanrı imgesi doğuştan gelir ve duygusal yapılar üzerine inşa edilir.⁴⁹

Bowlby (ö. 1990) tarafından geliştirilen “Bağlanma Kuramı”; bebeklik döneminde birincil bakıcılarla özellikle anne ile kurulan ilişki, yaşamın ileriki dönemlerinde kurulacak olan ilişkilere zemin hazırladığı fikrine dayanır. Bowlby ve diğer bağlanma kuramcıları sıkıntılı zamanlarda güvenli bir üs, sığınıp korunacağımız, yakınlık bulacağımız bir bağlanma figürü aramızın psiko-biyolojik olduğundan bahsederler. Araştırmalara göre dinî tecrübe ve Tanrı’ya bağlanmak bu psikolojik fonksiyonu yerine getirir.⁵⁰ Bağlanma teorisine göre bağlılık ve Tanrı inancı kişiye duygusal güvenlik hissi verir. Tanrı’nın koruyucu ve güven veren fonksiyonunu bilen, hisseden kişi kendisini emniyetli bulur. Bu bilinç bireylerde korku ve kaygıları yatıştırır, psikolojik sağlığı iyileştirir.

Psikologlar, din ve Tanrı hakkında insan hayatına yansımaları ile ilgili farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Din Psikolojisi insan-Tanrı ilişkisi çerçevesinde Tanrı algısını değerlendirmiş, insanın Tanrı’yla olan ilişkisine yoğunlaşmıştır.

1.2.2.1. Sevgi Yönelimli Tanrı Algısı

İnanç sahibi olsun ya da olmasın her bireyin zihninde onun tecrübe ve algısını yansıtan birbirinden farklı Tanrı imajları yer almaktadır.⁵¹ Birey, bulunduğu toplumun Tanrı tasavvuruna kendi duygu ve düşüncelerini ekleyerek, kişilik, sosyo-kültürel çevre, anne-baba imajı ve bağlanma stillerinin de etkisiyle özgün bir Tanrı algısı oluşturmaktadır. İçsel yaşantı, sosyal uyum, başa çıkma stilleri gibi birçok etken tarafından bu algı olumlu ya da olumsuz yönde şekillenmektedir.⁵²

Birçok araştırmanın ifade ettiği gibi bireyler Tanrı’yı farklı yollarla tecrübe eder. Olumlu Tanrı algısına sahip bireyler Tanrı’yı seven, koruyan, merhametli, affedicisi gibi olumlu atıflarla algılar. Bu bakış açısı ise bireyin iyi olma halini kolaylaştırır, problemlerle baş etme gücüne katkı sağlar. İnsanı seven, merhamet eden, önemseyen, onu anlayan bir Tanrı algısı

⁴⁶ Sigmund Freud, *Bir Yanılsamanın Geleceği* (Ankara: Alter Yayıncılık, 2012), 72.

⁴⁷ Cihad Kısa, *Carl Gustav Jung'da Din ve Bireyleşme Süreci* (İzmir: İlahiyat Vakfı Yayınları, 2005), 50.

⁴⁸ Carl Gustav Jung, *Dört Arketip* (İstanbul: Metis Yayınları, 2019), 68.

⁴⁹ Ana-Maria Rizzuto, *The Birth of the Living God: A Psychoanalytic Study* (Chicago: University of Chicago Press, 1979), 41-53.

⁵⁰ Andrew B. Starky, “A Theological Application of John Bowlby’s Psychoanalytic Theories of Attachment”, *American Journal of Pastoral Counseling* 2/1 (1999), 27.

⁵¹ Phil Benson - Bernard Spilka, “God Image as a Function of Self-Esteem and Locus of Control”, *Journal for the Scientific Study of Religion* 12/3 (1973), 297.

⁵² Güler, *Tanrı’ya Yönelik Atıflar, Benlik Algısı ve Günahkârlık Duygusu (Yetişkin Örneklem)*, 6.

olumsuzluk ve sıkıntılı süreçlerin kabul edilip akışa bırakılmasını, psiko-sosyal uyumu ve pes etmeyip umutlu bir bekleyişi kolaylaştırır. Olumsuz düşünce ve sıkıntılarla baş edebilmek için bireyler manevî arayışa girebilir, desteğe ihtiyaç duyabilirler. Zor anlarda sığınarak güven hissi veren dinî inançlar ve Tanrı kavramı rahatlatma duygusu veren manevî anlamda güç kaynaklarıdır. Manevî destek sayesinde bireyler yaşamı daha kolay sürdürülebilir, sorunları çözülebilir görmeye başlar.⁵³

Sevgi ve güven duygusu, her şeye gücü yeten ve kişiyi kötülüklerden koruyacağına inanılan Tanrı algısının oluşmasına dayanak sağlar. Tanrı algısı olumlu yönde olan bireyler, olumsuz ve sıkıntılı bir durum karşısında Tanrı'nın merhametine sığınır. Bireyin yaşadığı sıkıntı veya stres durumuyla başa çıkmada Tanrı'yı güvenilir bir liman olarak algılayıp onun merhametine sığınması olumlu düşünmesini sağlar. Olumlu ve sevgi yönelimli Tanrı algısı, bize yalnız olmadığımızı farkettilerip endişemizi dindirir.⁵⁴ Tanrı sevgisi, inanan bireyleri Tanrı'ya yaklaştırır. Tanrı'nın merhametli ve bağışlayıcı olduğuna inanan kişilerde Tanrı sevgisi hâkimdir. Tanrı algısı sevgi ve güven yönelimli olan bireylerin yaşamı sürdürme, inançlara bağlılık, hayatta anlam ve amaç bulma, huzur ve rahatlık hissetme, kolay insan ilişkileri kurma, kişisel gelişimini sürdürme gibi özelliklere sahip olduğu söylenebilir. Sağlıklı bir gelişim için olumlu Tanrı algısı önemli işleve sahiptir.⁵⁵

1.2.2.2. Korku Yönelimli Tanrı Algısı

Tanrı algısı; bireyin tutum, davranış ve ruhsal dinamiklerine yansımaktadır. Korku yönelimli Tanrı algısında Tanrı sürekli cezalandıran, bağışlamayan, azabından korkulması gereken bir varlık olarak tasvir edilir. Olumsuz bir Tanrı algısına sahip olan bireyler suçluluk duygusu hissedebilir ve kendisiyle ilişkili olumsuz algılara sahip olabilir. Bu algıya sahip bireyler Tanrıyı "affetmeyen ve cezalandıran" olarak algılayabilir.⁵⁶

Tanrı'yı korkulan, cezalandıran şekilde algılayan bireyin yaşamını ve kendini yorumlaması olumsuz olacaktır. Çünkü bu kişinin bakış açısı olumsuzdur. Tanrı'ya korkuyla bağlanan bireylerin ahlakî gelişimi de olumsuz etkilenmekte kötü alışkanlık, saldırganlık gibi davranışlara meyil daha kolay olabilmektedir. Kişinin sahip olduğu korku yönelimli Tanrı algısı, bireyin hayatını zorlaştırıp onu suçlu ve aciz hissettiriyorsa sorun yaratmaktadır. Tanrı algısı olumsuz ise birey Tanrı tarafından cezalandırıldığını düşünüp umutsuzluğa, karamsarlığa kapılır. Negatif Tanrı algısına sahipsek kendimizi mutsuz ve huzursuz hisseder, anlamsızlık duygusu yaşayabiliriz. Bu durum hem kendimizle hem de başkalarıyla olan ilişkilerimizde kaygılı, güvensiz ve şüpheli olmamıza neden olabilir.⁵⁷

Bireyin istekleri ve hedefleri gerçekleştiğinde Tanrı'ya daha fazla olumlu atıflarda bulunabilir. İnsanların istekleri gerçekleşmediğinde veya onu tatmin etmediğinde Tanrı'ya yönelik öfke ve nefret duyguları açığa çıkabilir. Hastalık, kaza, savaş, deprem gibi olumsuz yaşam olaylarında inanç düzeyi yüksek kişiler dua ve ibadet etmek için daha fazla istekli olmaktadır. Fakat bunun tam tersinin yaşandığı bireyler de olabilir. İnsanların, Tanrı'nın onları artık sevmediği ve terk ettiğini hissettiği için isyan ve üzüntü duydukları anlar da vardır.⁵⁸ Yaşanılan travmatik olayın türüne göre Tanrı algısı da değişim gösterebilmektedir.

⁵³ Ayşe Burcu Gören, "Down Sendromlu Çocuğa Sahip Annelerin Destek İhtiyaçlarının ve Destek Kaynaklarının Belirlenmesi", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 4/3 (2015), 666.

⁵⁴ Nurhan Naz - Onur Yılmaz, "Tanrısal Otorite İlişkileri ve Ölüm Kaygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", *Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 16/2 (2023), 62.

⁵⁵ Ali Ulvi Mehmedoğlu, *Tanrı'yı Tasavvur Etmek* (İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2011), 42.

⁵⁶ Beyazıt Yaşar Seyhan, "Üniversite Öğrencilerinde Tanrı Tasavvuru ve Psikolojik İyi Olma Hali Arasındaki İlişkiler", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18/1 (2014), 85.

⁵⁷ Mehmedoğlu, *Tanrı'yı Tasavvur Etmek*, 43.

⁵⁸ Miner Maureen vd. "Spiritual Attachment in Islam and Christianity: Similarities and Differences", *Mental Health, Religion & Culture* 17/11 (2014), 81.

Yalnızca güce dayanan, istediğini yapan ve cezalandıran bir Tanrı algısı bireyin kendini gerçekleştirme arzusunu engeller.⁵⁹ Olumsuz Tanrı algısı, endişeyi artırarak güvensizlik duygusunu artırabilir. Eleştirel, cezalandırıcı bir Tanrı algısı bireylerde yetersizlik hissi uyandırabilir. Olumsuz Tanrı algısı, negatif yansıtımda bulunduğu için negatif sonuçlara yol açar. Olumsuz Tanrı algısına sahip olan kişilerin güvensiz ve tatminsiz ilişkiler kurması daha kolaydır.⁶⁰ Kutsal bilinmezlikleri de içinde taşır. Bundan dolayı kişi kendisini aciz hisseder. Tanrı korkusu ve bilinmezlik olumsuz Tanrı algısı oluşmasına neden olabilmektedir.⁶¹ Tanrı algısı yaşamı anlama ve anlamlandırmada oldukça önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır.

2. Konu, Amaç ve Hipotezler

Araştırmamızda Bursa'daki Roman bireylerin sosyo-demografik özellikleri ile Tanrı algısı arasındaki ilişki tespit edilmeye çalışılarak Roman bireylerde Tanrı algısının hangi yönetime sahip olduğunu ortaya çıkarmak amaçlanmaktadır. Toplumsal ön yargıya maruz kalan topluluk hakkında bilgi sahibi olunmasının, toplumsal uyum ve ötekileştirilme problemlerine çözüm sağlayabileceği düşünülmektedir. Tanrı algısı, inanan insanların psikolojisi için önemli bir yer teşkil eder. Toplumumuzu farklılıklarımıza rağmen bir bütün olarak inceleyerek baskın olan sosyo-kültürel çerçevede Müslüman Romanların maruz kaldığı ötekileştirmeyi azaltmayı ummaktayız.

Araştırmanın konusu ve amacı göz önünde bulundurularak aşağıdaki hipotezler belirlenmiştir:

H1. Roman bireylerin Tanrı algısı sevgi yönelimlidir.

H2. Demografik özelliklerin Tanrı Algısı üzerindeki etkisi anlamlılık derecesinde farklılaşmaktadır.

H2a. Roman kadınların, Tanrı algısı düzeyi Roman erkeklerden daha yüksektir.

H2b. Roman bireylerde yaş ile Tanrı Algısı puanı arasında herhangi bir farklılık olmayacaktır. Her yaştan birey için sevgi yönelimli Tanrı algısı olacaktır.

H2c. Evli bireylerin sevgi yönelimli Tanrı algısı, bekar bireylerden daha fazla yüksektir. Bekar bireylerin sevgi yönelimli Tanrı algısı, boşanmış bireylerden daha yüksektir.

H2ç. Roman bireylerin eğitim durumu arttıkça Tanrı Algısı puanı artacaktır.

H2d. Roman bireylerin sosyo-ekonomik seviyesi arttıkça Tanrı Algısı puanı azalacaktır.

2.1. Yöntem

Araştırmanın modeli ortaya konurken doküman inceleme ve tarama yönteminden yararlanılmıştır. Araştırma verileri anket tekniği kullanılarak elde edilmiştir. Bu bölümde araştırmanın örnekleme, ölçme araçları, verilerin toplanması ve analizi ile ilgili bilgiler verilmiştir.

2.1.1. Araştırmanın Örnekleme

Araştırmanın genel evreni Türkiye'deki Roman bireyler iken çalışma evreni ise Bursa ili, Yıldırım ilçesi sınırları içerisinde yer alan Beyazıt ve Selimzade Mahallelerinde ikamet eden Roman bireylerdir. Araştırmanın çalışma grubunu ise bu iki mahallede araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden 49 kadın, 73 erkek toplam 122 Roman birey oluşturmaktadır. Roman bireyler 18 yaş ve 80 yaş arasındaki katılımcılardan oluşurken yaş ortalaması 37'dir.

⁵⁹ İsmail Bulut, "Kader-Engellilik İlişisine Kelami Bir Yaklaşım", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 43 (Temmuz 2015), 39.

⁶⁰ Akif Hayta, "Anneden Allah'a: Bağlanma Teorisi ve İslâm'da Allah Tasavvuru", *Değerler Eğitimi Dergisi* 4/12 (2006), 56; Mehmedoğlu, *Tanrı'yı Tasavvur Etmek*, 43.

⁶¹ Güler, "Tanrı Algısı Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması", 123-124.

2.1.2. Ölçme Araçları

Rastlantısal olarak seçilen 122 katılımcıya araştırmacı tarafından hazırlanan “Sosyo-Demografik Bilgi Formu” ve Özlem Güler’in geliştirdiği “Tanrı Algısı Ölçeği” uygulanmıştır.

2.1.2.1. Sosyo-Demografik Bilgi Formu

Veri elde etmek için hazırlanan anket formunda hangi demografik değişkenlerin farklılık yarattığının tespit edilebilmesi amacıyla “Sosyo-Demografik Bilgi Formu” düzenlenmiştir. Formda cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, sosyo-ekonomik durum gibi demografik değişkenler yer almaktadır.

2.1.2.2. Tanrı Algısı Ölçeği

Bireyin Tanrı’ya yönelik duygu ve düşüncelerini ölçmek amacıyla 2007’de Güler tarafından hazırlanan “Tanrı Algısı Ölçeği” 22 maddeden oluşmaktadır. Ölçek 5’li likert tipi derecelendirmeden oluşmaktadır. Ölçeklerin güvenilirliği Cronbach alpha güvenilirlik katsayısı ile incelenmiştir. Ölçek güvenilirlik katsayısı .82’dir, Ölçek, güvenilir olarak değerlendirilmektedir. Bu sonuçlara göre “Tanrı Algısı Ölçeği” çalışmamızda kullanılmaya uygun bir ölçektir. Ölçekten en fazla 110, en az 22 puan alınmaktadır. Ölçekten elde edilen yüksek puan, sevgi yönelimli Tanrı algısını, düşük puan korku yönelimli Tanrı algısını temsil etmektedir. “Tanrı Algısı Ölçeği” ile sevgi yönelimli ve korku yönelimli Tanrı algısına sahip bireylerin ayrımına varılmıştır.

2.1.3. Verilerin Toplanması ve İstatistiksel Analiz

Araştırmanın örneklemini oluşturan Bursa ili, Yıldırım ilçesi, Selimzade ve Beyazıt Mahallelerinde ikamet eden Roman bireylere öncelikle anket hakkında bilgi verilmiş ve ankete katılım gönüllülük esasına göre yapılmıştır. Anketler 06/09/2021-31/12/2021 tarihleri arasında uygulanmıştır. Soruların cevaplama süresi kişilere göre değişmekle birlikte 15-20 dakika zaman almıştır. İstatistiksel analizler SPSS v25 paket programı ile yapılmıştır.

Verilerin normal dağılıma uygunluğu Shapiro-Wilk testi ile incelenmiştir. Verilerin normal dağılım göstermesi durumunda t testi ile iki grup arası karşılaştırmalar yapılmıştır. Verilerin normal dağılım göstermemesi durumunda ise iki grup karşılaştırmaları Mann-Whitney U testiyle, ikiden fazla grup karşılaştırmaları Kruskal Wallis testiyle ve Kruskal Wallis testi sonucunda farklılık bulunması durumunda ise çoklu karşılaştırmalar Dunn-Bonferroni testi ile yapılmıştır. Verilerin normal dağılım göstermesi ve parametrik testler uygulanması durumunda betimleyici istatistikler ortalama±standart sapma olarak verilerin normal dağılım göstermemesi ve non-parametrik testler uygulanması durumunda ise medyan (min-max) verilmiştir. Kategorik veriler frekans ve yüzde olarak verilmiştir. Ölçeklerin güvenilirliği Cronbach alpha güvenilirlik katsayısı ile incelenmiştir. İstatistiksel analizlerde anlamlılık düzeyi olarak $p < 0,05$ kabul edilmiştir.

3. BULGULAR

3.1. Tanrı Algısı Bulgularının Analizi

Araştırmaya katılan Roman bireylerin Tanrı algısının tespit edilmesi amacıyla “Tanrı Algısı Ölçeği” uygulanmıştır. Roman bireylerin Tanrı algısı Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Tanrı Algısı Ölçek Puanı

Tanrı Algısı Ölçeği	Roman Birey (n=122)
	Medyan (min-max)/Ort±Std.Sap
	99,5 (60-110)

Roman bireylerin Tanrı Algısı Ölçek puan ortalaması 99,5’tir. Örneklem grubunun sevgi yönelimli Tanrı algısına sahip olduğu söylenebilir. Tanrı Algısı Ölçeği’nden en düşük 60, en yüksek 110 puan alındığı bulgulanmıştır.

3.2. Sosyo-Demografik Değişkenlere Göre Tanrı Algısı

Katılımcılara ait yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim ve ekonomik durum değişkenlerine ait veriler ve bu değişkenlerin “Tanrı Algısı Ölçeği” ile olan ilişkisi aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

3.2.1. Cinsiyet Değişkenine Göre Tanrı Algısı

Cinsiyet değişkenine ait veriler Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Cinsiyet Değişkenine Göre Tanrı Algısı

	Roman Kadın (n=49)		Roman Erkek (n=73)		p
	Medyan(min-max) /Ort±Std.Sap		Medyan(min-max) /Ort±Std.Sap		
Tanrı Algısı Ölçeği	100	(69-110)	99	(60-110)	0,728

Romanlarda Tanrı Algısı Ölçeği ile cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık yoktur ($p=0,728$). Roman kadınların Tanrı Algısı Ölçek puan ortalaması 100’dür. Örneklem grubunun sevgi yönelimli Tanrı algısına sahip olduğu söylenebilir. Roman kadınların Tanrı Algısı Ölçeği’nden en düşük 69, en yüksek 110 puan aldığı bulgulanmıştır. Roman erkeklerin Tanrı Algısı Ölçek puan ortalaması 99’dur. Örneklem grubunun sevgi yönelimli Tanrı algısına sahip olduğu söylenebilir. Roman erkeklerin Tanrı Algısı Ölçeği’nden en düşük 60, en yüksek 110 puan aldığı bulgulanmıştır. Bulgulara göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olmamakla birlikte kadın Romanların erkeklerden daha yüksek sevgi yönelimli Tanrı algısına sahip olduğu hipotezimiz desteklenmektedir.

3.2.2. Medeni Durum Değişkenine Göre Tanrı Algısı

Katılımcıların medeni durumları ve medeni durum değişkeni ile Tanrı Algısı Ölçeği arasındaki farklılık Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Medeni Durum Değişkenine Göre Tanrı Algısı

	Boşanmış (n=10)		Evli (n=92)		Bekar (n=20)		p
	Medyan(min-max)/Ort±Std.Sap		Medyan(min-max)/Ort±Std.Sap		Medyan(min-max)/Ort±Std.Sap		
Tanrı Algısı Ölçeği	98	(60-108)	100	(71-110)	96,5	(69-108)	0,674

Tanrı algısı ile medeni durum değişkeni arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık yoktur ($p=0,674$). Boşanmış Roman bireylerde Tanrı Algısı Ölçek puan ortalaması 98; evlilerde 100; bekarlar da ise 96,5 olarak bulgulanmıştır. Sevgi yönelimli Tanrı algısı istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmamakla birlikte evli bireylerde en yüksek, bekar bireylerde ise en düşük olduğu ifade edilebilir. Boşanmış Roman bireyler Tanrı Algısı Ölçeği’nden en düşük 60, en yüksek 108 puan alırken; evliler en düşük 71, en yüksek 110 puan; bekar Romanlar Tanrı Algısı Ölçeği’nden en düşük 69 en yüksek 108 puan aldığı tespit edilmiştir. Bulgulara göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olmamakla birlikte evli Roman bireylerin bekar Romanlardan daha yüksek sevgi yönelimli Tanrı algısına sahip olduğu hipotezimiz desteklenmektedir. Bekar Roman bireylerin, boşanmış Roman bireylerden daha yüksek sevgi yönelimli Tanrı algısına sahip olduğu hipotezimiz ise desteklenmemektedir.

3.2.3. Yaş Değişkenine Göre Tanrı Algısı

Tanrı Algısı Ölçeği ile yaş değişkeni arasındaki ilişki Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Yaş Değişkenine Göre Tanrı Algısı

Yaş	n	Medyan(min-max)	r	p
	122	37 (18-80)	0,009	0,919

Örneklem grubumuzdaki Roman bireyler 18 yaş ve 80 yaş arasındaki katılımcılardan oluşmakta olup, yaş ortalaması 37 olarak tespit edilmiştir. Roman bireylerde yaş ile ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir ($r=0,009$ $p=0,919$).

3.2.4. Eğitim Değişkenine Göre Tanrı Algısı

Katılımcıların eğitim düzeylerine ait dağılım ve Tanrı Algısı Ölçeği ile eğitim düzeyi arasındaki ilişki Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Eğitim Değişkenine Göre Tanrı Algısı

Eğitim	Frekans	Geçerli Yüzde	r	p
Okula Gitmemiş	32	26,2		
Okur Yazar	17	13,9		
İlkokul	42	34,4		
Ortaokul	24	19,7		
Lise	5	4,1		
Önlisans	1	0,8		
Lisans	1	0,8		
Genel	122	100	0.277	0.002

Roman bireyler arasında %26,2 oranında hiç okula gitmeyen bireyler olduğu gibi %13,9 oranında yalnızca okuryazar olan bireyler de bulunmaktadır. Örneklem grubunun içerisinde %34,4 ilkokul, %19,7 ortaokul, %4,1 lise, %0,8 önlisans, %0,8 lisans mezunu bireyler bulunmaktadır. Elde edilen sonuçlar göstermektedir ki eğitim düzeyi Roman bireylerde oldukça düşük kalmaktadır.

Roman bireylerde eğitim düzeyi ile Tanrı Algısı Ölçeği arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir ilişki tespit edilmiştir ($r=0,277$; $p=0,002$). Yani Roman bireylerde eğitim düzeyi yükseldikçe sevgi yönelimli Tanrı algısı artmaktadır. Bulgulara göre eğitim durumunun yükselmesiyle birlikte sevgi yönelimli Tanrı algısının artacağına dair hipotezimiz doğrulanmıştır.

3.2.5. Sosyo-Ekonomik Düzey Değişkenine Göre Tanrı Algısı

Katılımcıların sosyo-ekonomik düzeylerine ait dağılım ve Tanrı Algısı Ölçeği ile sosyo-ekonomik düzey arasındaki ilişki Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. Sosyo-Ekonomik Düzey Değişkenine Göre Tanrı Algısı

Sosyo-Ekonomik Düzey	Frekans	Geçerli Yüzde	r	p
Çok Kötü	18	14,8		
Kötü	20	16,4		
Orta	70	57,4		
İyi	12	9,8		

Çok İyi	2	1,6		
Genel	122	100	0,007	0,943

Roman katılımcılar sosyo-ekonomik düzeylerini %14,8 çok kötü, %16,4 kötü, %57,4 orta, %9,8 iyi, %1,6 çok iyi olarak belirtmişlerdir. Genel olarak Roman katılımcılar arasında sosyo-ekonomik düzey orta olmakla birlikte iyi ve çok iyi olarak belirtenlerin oranı oldukça düşüktür. Roman bireylerde sosyo-ekonomik düzey değişkeni ile Tanrı Algısı Ölçeği arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur ($r=0,007$; $p=0,943$).

Değerlendirme ve Tartışma

Dünyanın birçok yerinde olduğu gibi ülkemizde de Romanlar, tarihin neredeyse her döneminde dışlanmış ve ötekileştirilmiş bir toplumdur. Uydurulan ve uydurularak yayılan yanlış bilgilerle kendileri hakkında oluşturulan olumsuz yargılar hala devam etmektedir. Doğruluğu tespit edilmemiş yanlış bilgilerle veya bilinmezliklerle anılan, kapalı bir toplum olan Romanlar medyanın da bize yansıttığı kadarıyla anlamlandırılmıştır. Çalışmamızda bu topluluğun bizzat içine girerek onların demografik yapısı ve Tanrı algısı hakkında bulgular elde edilmiştir.

Tanrı'yı nasıl algılayıp gördüğümüz, Tanrı'ya yönelik duygu, düşünce ve görüşlerimiz Tanrı algımızı oluşturur. İnansın ya da inanmanın her insanın zihninde Tanrı ile ilgili bir şema bulunur. Bu şema bireyin kişiliği, çevresi, inandığı dinin değer yargılarıyla şekillenen bir yapıdır. Tanrı algısını oluşturan etmenler bu algının olumlu veya olumsuz yönde gelişmesini etkilemektedir.

Örneklem grubumuzdaki Roman bireylerin Tanrı Algısı Ölçek puan ortalaması 99,5'tir. Tanrı Algısı Ölçeğinden en fazla 110 en az 22 puan alınmaktadır. Bulgulardan anlaşıldığı üzere örneklem grubunun sevgi yönelimli Tanrı algısına sahip olduğu söylenebilir. Araştırmamızın bulgularına paralel olarak Dalfidan⁶², *Tanrı Tasavvuru ve Mutluluk İlişkisi* isimli yüksek lisans çalışmasında görüşmecilerin tamamının Allah'ı çok sevdiğini, sevgi yönelimli Tanrı algısına sahip olduklarını tespit etmiştir. Maton'ın araştırma sonucunda da olumlu Tanrı algısı ile psikolojik sağlık arasında pozitif, kaygı ile negatif yönde ilişki olduğundan bahsedilmektedir.⁶³ Tanrı algısı dinî inanç ve tutum başta olmak üzere kültürel, sosyal, psikolojik ve kişisel birçok etkenle etkileşim içerisindedir. Örneklem grubumuzdaki bireylerde daha çok olumlu ve sevgi yönelimli Tanrı algısının hâkim olması, Müslüman bir toplumda yaşamamız, aldığımız eğitim, sahip olduğumuz kültürel miras sonucu ortaya çıkmış olabilir.

Bulgularımıza göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olmamakla birlikte kadın Romanların erkeklerden daha yüksek sevgi yönelimli Tanrı algısına sahip olduğu tespit edilmiştir. Literatüre bakıldığında Erdoğan; *Tanrı Algısı, Dini Yönelim Biçimleri ve Dindarlığın Psikolojik Dayanıklılıkla İlişkisi* çalışmasında cinsiyet değişkeni ile Tanrı algısı arasında herhangi bir farklılaşma olmadığı sonucuna ulaşmıştır.⁶⁴ Literatürde cinsiyet ile Tanrı algısı arasında anlamlı farklılık bulgulayan çalışmalar da vardır. Örneğin Seyhan çalışmasında kız öğrencilerin olumsuz Tanrı tasavvuru puanını erkek öğrencilere göre daha düşük, olumlu Tanrı tasavvurunun ise kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu tespit etmiştir.⁶⁵ Reinert ve Edwards, genç yetişkinlerde Tanrı algısı ve dinî inancı cinsiyet değişkenine göre ele aldığı çalışmasında genç yetişkinlerde Tanrı algısının hemcinsi olduğu

⁶² Büşra Dalfidan, *Tanrı Tasavvuru ve Mutluluk İlişkisi* (Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 58.

⁶³ Kenneth Maton, "The Stress-Buffering Role of Spiritual Support: Cross-Sectional and Prospective Investigations", *Journal for the Scientific Study of Religion* 28/3 (1989), 321.

⁶⁴ Emine Erdoğan, "Tanrı Algısı, Dinî Yönelim Biçimleri ve Öznel Dindarlığın Psikolojik Dayanıklılıkla İlişkisi: Üniversite Örnekleme", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 12/29 (2015), 235.

⁶⁵ Seyhan, "Üniversite Öğrencilerinde Tanrı Tasavvuru ve Psikolojik İyi Olma Hali Arasındaki İlişkiler", 82.

ebeveyni ile olan bağlanma stiliyle ilişkili olduğunu tespit etmişlerdir.⁶⁶ Yani erkek katılımcıların babaları ile güvenli bağlanması sonucu, kadın katılımcıların ise anneleri ile güvenli bağlanması sonucu olumlu Tanrı algısına sahip olduğu belirlenmiştir. Toplumsal cinsiyet rollerinden ve geleneksel öğretilerden kaynaklı cinsiyetler arası farklılıkların Tanrı algısına yansımaları beklenen bir durum olmasına rağmen çalışmamızda Tanrı algısı ile cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.

Örnekleme grubumuzdaki Roman bireyler 18 yaş ve 80 yaş arasındaki katılımcılardan oluşurken yaş ortalaması 37 olarak tespit edilmiştir. Çalışmamız sonucu elde edilen verilerde cinsiyet ve yaşa göre farklılaşma görülmemesi durumu, literatürdeki bulgularla paralellik göstermektedir. Güler'in *Tanrı Algısı Ölçeği Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması*'nda da cinsiyet ve yaş değişkenine göre bir farklılaşma tespit edilmemiştir.⁶⁷ Diğer araştırma bulgularıyla beraber çalışmamız bulguları değerlendirildiğinde yaş ile Tanrı algısı arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememesi nedeni olarak Tanrı kavramının kapsayıcı özelliğinin yaşla birlikte değişen bir anlam taşımaması olarak yorumlanabilir.

Bulgularımıza göre Tanrı algısı ile medenî durum değişkeni arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunamamış ama sevgi yönelimli Tanrı algısının sırasıyla bekâr, boşanmış ve evlilerde çok az bir farkla da olsa arttığı bulgulanmıştır. Buna göre sevgi yönelimli Tanrı algısının evli bireylerde en yüksek, bekar bireylerde ise en düşük olduğu ifade edilebilir. Literatüre bakıldığında Karaca; evli bireylerin bekârlara göre daha dindar ve dinî pratikleri yerine getirmeye daha fazla özen gösterdiğini araştırmasında tespit etmiştir.⁶⁸ Ceylan'ın çalışmasında evli katılımcıların sevgi yönelimli Tanrı algısı ölçeğinden aldıkları toplam puan, bekâr katılımcılara göre daha yüksek görülmektedir.⁶⁹ Parvaneh Ebrahimi Dınvar'ın *Travma Sonrası Stres, Dünyaya İlişkin Varsayımlar ve Tanrı Algısı Arasındaki İlişki* isimli yüksek lisans çalışmasında bekâr bireylerin olumsuz Tanrı imgesi puanı, evlilerden anlamlı olarak daha yüksek olarak tespit edilmiştir.⁷⁰ Diğer araştırma bulgularıyla beraber çalışmamız bulguları değerlendirildiğinde evli bireylerin bekârlara göre daha yüksek sevgi yönelimli Tanrı algısına sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Romanlar arasında en büyük problemlerden birisi eğitim seviyelerinin düşük olmasıdır. Görüşmecilerimizden 1 kişi lisans, 1 kişi ön lisans, 5 kişi lise, 24 kişi ortaokul, 42 kişi ilkököl mezunu, 17 kişi sadece okuryazar, 32 kişi ise okuma yazma bilmemektedir. Romanların gerek konargöçer yaşam şekli gerek ekonomik imkânsızlık dolayısıyla çocuk yaşta çalışmak zorunda kalmaları, diğer toplumlar tarafından ötekileştirilmeleri eğitim hakkından yararlanamamalarının başlıca sebeplerindedir. Roman çocukları daha küçük yaşlardan itibaren aile ekonomisinin bir parçası haline gelmektedir. Okulda arkadaşları tarafından dışlanan Roman çocukları okula gitmeyi tercih etmemektedir. Bundan dolayı Roman çocuklar okuldan soğumakta ve okula devamı önemsememektedir. Okuma yazma bilmeyen bireyler bu durumu bir yetersizlik olarak algılamayıp çocuklarını da eğitim konusunda teşvik etmeyebilir. Roman bireylerde eğitim düzeyi ile Tanrı Algısı Ölçeği arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir ilişki tespit edilmiştir. Yani Roman bireylerde eğitim düzeyi yükseldikçe sevgi yönelimli Tanrı algısı artmaktadır. Çınar çalışmasında eğitim düzeyi yüksek kişilerin Tanrı'ya kaygılı bağlanma puanlarının azaldığını tespit etmiştir.⁷¹ Çalışmamızdan farklı olarak *Ölümlülük Bilincinin Dini Başa Çıkma, Tanrı Algısı, Ölüm Kaygısı ve Psikolojik İyi Olma ile İlişkisi*

⁶⁶ Duane Reinert – Carla Edwards, "Sex Differences in Religiosity: The Role of Attachment to Parents and Social Learning". *Pastoral Psychology* 61 (2012), 266-267.

⁶⁷ Güler, "Tanrı Algısı Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması", 126.

⁶⁸ Faruk Karaca, *Psiko-Sosyal Açısından Yabancılaşma ve Dinî Hayat* (İstanbul: Bil Yayınları, 2001).

⁶⁹ Ummahan Esra Ceylan, *Ölümlülük Bilincinin Dinî Başa Çıkma, Tanrı Algısı, Ölüm Kaygısı ve Psikolojik İyi Olma ile İlişkisi* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018), 93.

⁷⁰ Parvaneh Ebrahimi Dınvar, *Travma Sonrası Stres, Dünyaya İlişkin Varsayımlar ve Tanrı Algısı Arasındaki İlişki* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011), 60.

⁷¹ Mehmet Çınar, "Tanrı'ya Bağlanma Tarzı ve Ölüm Kaygısı İlişkisi Üzerine Bir Araştırma", *İlahiyat Tetkikleri Dergisi* 45 (2016), 330.

adlı doktora çalışmasında Ceylan eğitim düzeyi arttıkça korku yönelimli Tanrı algısının arttığını, sevgi yönelimli Tanrı algısının ise azaldığı bulgulanmıştır.⁷² Güler'in çalışmasında ise yaş, cinsiyet ve eğitim düzeyine göre Tanrı algısında bir farklılaşma olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.⁷³ Bulgulardan anlaşıldığı üzere literatürde birbirinden farklı sonuçlara ulaşan çalışmalar mevcuttur.

Roman bireylerde sosyo-ekonomik düzey değişkeni ile Tanrı Algısı Ölçeği arasında istatistiksel olarak bir farklılık bulunamamıştır. Çalışma sonucumuza benzer şekilde Mehmedoğlu'nun araştırmasına göre sosyo-ekonomik düzey ile Allah tasavvuru arasında anlamlı bir farklılık yoktur.⁷⁴ Yani ekonomik düzey Tanrı algısı üzerinde etkili bir faktör değildir. Kış'ın çalışmasında sosyo-ekonomik durumu orta ve düşük olan kişilerin Tanrı algısı puanları, sosyo-ekonomik durumu yüksek ve orta olan kişilere göre daha düşük ama istatistiksel olarak anlamlı olmadığı gözlenmiştir.⁷⁵ Elde edilen sonuçlardan hareketle sevgi yönelimli Tanrı algısının maddi imkân ve olanaklardan etkilenmediği söylenebilir. Örneklem grubumuzun ekonomik yapısı incelendiğinde; Romanların düzenli ve sigortalı bir işi olmadığı, serbest zamanlı ve düşük ücretli işleri genellikle tercih ettikleri gözlemlenmiştir. Genel anlamda her dönem ekonomik sıkıntı yaşadığı bilinen Romanlar geçimlerini günlük kazançlarla sağlamaya çalışmaktadır. Meslekleri devamlılık arz etmemekle birlikte mevsimsel olarak çalıştıkları işlerden elde ettikleri kazançları oldukça düşüktür.

Sonuç

Araştırmamızda öncelikle Roman bireylerin Tanrı algısı tespit edilmiştir. Ayrıca örneklem grubunun demografik değişkenlerle Tanrı algısı arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmamız sonucu elde edilen bulgular:

- Roman bireylerde Tanrı algısı puanı ortalamanın üzerinde olacak şekilde 99,5 olarak tespit edilmiştir. Roman bireylerin sevgi yönelimli Tanrı algısına sahip olduğu söylenebilir.

- Roman bireylerde yaşa göre ölçek puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

- Roman bireylerde cinsiyete göre ölçek puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. İstatistiksel olarak anlamlı olmasa da kadın Romanların Tanrı algısı puan ortalaması erkeklerden daha yüksektir.

- Roman bireylerde medeni duruma göre ölçek puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. İstatistiksel olarak anlamlı olmasa da Tanrı algısı puan ortalaması en yüksek evli bireylerde (100), en düşük bekâr bireylerde (96,5) bulgulanmıştır.

- Eğitim düzeyi ile Tanrı algısı arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif bir ilişki tespit edilmiştir. Roman bireylerde eğitim düzeyi yükseldikçe sevgi yönelimli Tanrı algısı artmaktadır.

- Roman bireylerde ekonomik düzeye göre ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. İstatistiksel olarak anlamlı olmasa da düşük ekonomik düzeye sahip Roman bireylerin Tanrı algısı sevgi yönelimlidir.

Roman bireylerde Tanrı algısı hakkında bir alan araştırması olan çalışmamız Bursa ilinde yaşayan Roman birey örnekleme dayalı bir çalışmadır. Araştırma alanımızdaki Romanların en büyük sorununun eğitim ve işsizlik olduğu söylenebilir. Tüm sorunların temel dayanağının dışlanma olduğu kanaatindeyiz. Çünkü sırf Roman olduğu için iş bulamayan, Roman olduğu için akran zorbalığına uğrayan birçok Roman bireyle karşılaştık. Bu durumun

⁷² Ceylan, *Ölümlülük Bilincinin Dinî Başa Çıkma, Tanrı Algısı, Ölüm Kaygısı ve Psikolojik İyi Olma ile İlişkisi*, 91.

⁷³ Güler, *Tanrı'ya Yönelik Atıflar, Benlik Algısı ve Günahkârlık Duygusu (Yetişkin Örneklem)*, 139.

⁷⁴ Mehmedoğlu, *Tanrı'yı Tasavvur Etmek*, 242.

⁷⁵ Betül Kış, *Müslümanlarda Bağlanma ve Tanrı Algısı* (İstanbul: Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018), 41.

Romanlar hakkındaki yanlış bilgi veya bilgi eksikliğinden kaynaklandığını düşünmekteyiz. Araştırmamızdan elde edilen göstergeler bağlamında katılımcıların Tanrı algısı genel anlamda pozitif tutum ve algı çerçevesinde şekillenmekte, geleneksel öğretiyle de tutarlılık göstermektedir. Bilimsel nitelikli çalışmalar ne kadar artarsa Roman toplumunun kapalı toplum olma özelliği de şeffaflaşmaya başlayacaktır. Elde edilen sonuçların Roman bireyler ve Tanrı algısı ile yapılacak olan alan yazın çalışmalarına fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur / It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Finansman/Funding: Yazarlar, bu araştırmayı desteklemek için herhangi bir dış fon almadığını kabul ederler / The authors acknowledge that they received no external funding in support of this research.

Yazar Katkıları/Author Contributions: Çalışmanın Tasarlanması / Conceiving the Study: BA (%50), MNK (%50) Veri toplanması / Data collection: BA (%50) MNK (%50) Veri Analizi / Data Analysis: BA (%50), MNK (%50) Makalenin Yazımı / Writing up: BA (%50) MNK (%50) Makale Gönderimi ve Revizyonu / Submission and Revision: BA (%50), MNK (%50).

Çıkar Çatışması/Competing Interests: Yazarlar, çıkar çatışması olmadığını beyan ederler / The authors declare that have no competing interests.

Kaynakça

- Abbasoğlu, Haluk vd. "Çingene". *AnaBritanika Genel Kültür Ansiklopedisi*. 6/477-478. İstanbul: Ana Yayıncılık, 2005.
- Akgül, Başak. "Türkiye Çingenelerinin Politikleşmesi ve Örgütlenme Deneyimleri", *Öneri Dergisi* 9/34 (2010), 213-222.
- Akkan, Başak Ekim vd. *Sosyal Dışlanmanın Roman Halleri*. İstanbul: Simurg Yayınları, 2011.
- Aksu, Mustafa. *Türkiye'de Çingene Olmak*. Ankara: Anekdot Yayınevi, 2006.
- Aktaş, Ali. *Kültürel Renkleriyle Sakarya*. Sakarya: Adapazarı Merkez Belediyesi Kültür Yayın, 2008.
- Arayıcı, Ali. *Çingeneler*. İstanbul: Ceylan Yayınları, 1999.
- Asseo, Henriette. *Çingeneler Bir Avrupa Yazgısı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayıncılık, 2003.
- Ayten, Ali. *Psikoloji ve Din: Psikologların Din ve Tanrı Görüşleri*. İstanbul: İz Yayıncılık, 2006.
- Bacanlı, Hasan. *Psikolojik Kavram Analizleri*. Ankara: Nobel Yayınları, 2002.
- Benson, Phil - Spilka, Bernard. "God Image as a Function of Self-Esteem and Locus of Control". *Journal for the Scientific Study of Religion* 12/3 (1973), 297-310. <https://doi.org/10.2307/1384430>
- Bulut, İsmail. "Kader-Engellilik İlişisine Kelami Bir Yaklaşım", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 43 (Temmuz 2015), 20-51.
- Ceylan, Ummahan Esra. *Ölümlülük Bilincinin Dini Başa Çıkma, Tanrı Algısı, Ölüm Kaygısı ve Psikolojik İyi Olma ile İlişkisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2018.
- Çınar, Mehmet. "Tanrı'ya Bağlanma Tarzı ve Ölüm Kaygısı İlişkisi Üzerine Bir Araştırma", *İlahiyat Tetkikleri Dergisi* 45 (2016), 313-338. <https://doi.org/10.29288/ilted.304772>
- Dalfidan, Büşra. *Tanrı Tasavvuru ve Mutluluk İlişkisi*. Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Demirbozan, Emirhan. *Roman Vatandaşlarda Dindarlık, Gelenekler ve Dışlanmanın İzdüşümleri*. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- Dınvar, Parvaneh Ebrahimi. *Travma Sonrası Stres, Dünyaya İlişkin Varsayımlar ve Tanrı Algısı Arasındaki İlişki*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- Duygulu, Melih. *Türkiye'de Çingene Müziği*. İstanbul: Pan Yayınları, 2006.
- Erdoğan, Emine. "Tanrı Algısı, Dinî Yönelim Biçimleri ve Öznel Dindarlığın Psikolojik Dayanıklılıkla İlişkisi: Üniversite Örneği", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 12/29 (2015) 223-246.
- Evkuran, Mehmet. *Çağdaş Sorunlar ve Kelam*. Ankara: Araştırma Yayınları, 2015.
- Freud, Sigmund. *Bir Yanılsamanın Geleceği*. Ankara: Alter Yayıncılık, 2012.
- Freud, Sigmund. *Totem ve Tabu*. İstanbul: Say Yayınları, 2021.
- Fromm, Erich. *Çağdaş Toplumların Geleceği*. İstanbul: Arıtan Yayınevi, 2004.
- Gazali, İmam-ı. *Esmâ'ül Hüsna Şerhi*. çev. Merve Feriştat. İstanbul: Merve Yayınları, 1968.
- Gezgin, Elif. *Çanakkale Fevzipaşa Mahallesi'nde Roman Kimliğinin Oluşumu Üzerine Bir Saha Çalışması*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2015.
- Gören, Ayşe Burcu. "Down Sendromlu Çocuğa Sahip Annelerin Destek İhtiyaçlarının ve Destek Kaynaklarının Belirlenmesi", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 4/3 (2015) 651-673. <https://doi.org/10.15869/itobiad.63671>
- Güler, Özlem. *Tanrı'ya Yönelik Atıflar, Benlik Algısı ve Günahkârlık Duygusu (Yetişkin Örneği)*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Güler, Özlem. "Tanrı Algısı Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 48/1 (Temmuz 2007), 123-133. https://doi.org/10.1501/Ilhfak_0000000932

- Hayta, Akif. "Anneden Allah'a: Bağlanma Teorisi ve İslâm'da Allah Tasavvuru", *Değerler Eğitimi Dergisi* 4/12, (2006), 29-63.
- Hökelekli, Hayati. *Din Psikolojisine Giriş*, İstanbul: Dem Yayınları, 2017.
- Jung, Carl Gustav. *Dört Arketip*, İstanbul: Metis Yayınları, 2019.
- Karaca, Faruk. *Psiko-Sosyal Açından Yabancılaşma ve Dinî Hayat*. İstanbul: Bil Yayınları, 2001.
- Kenrick, Donald. *Çingeneler Ganj'dan Thames'e*. çev. Bahar Tırnakçı. İstanbul: Homer Kitapevi, 2006.
- Kısa, Cihad. *Carl Gustav Jung'da Din ve Bireyleşme Süreci*. İzmir: İlahiyat Vakfı Yayınları, 2005.
- Kış, Betül. *Müslümanlarda Bağlanma ve Tanrı Algısı*. İstanbul: Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- Koç, Turan. *Din Dili*. İstanbul: Rey Yayıncılık, 1995.
- Kolukırık, Suat. *Yeryüzünün Yabancıları*. İstanbul: Simurg Yayınları, 2008.
- Kolukırık, Suat. *Dünden Bugüne Çingeneler*. İstanbul: Ozan Yayıncılık, 2009.
- Kuzu, Necmettin. *Düzce'deki Roman Vatandaşlarımızın Dinî Tutum ve Davranışları*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Liegeois Jean-Pierre. *Roms en Europe (Avrupa'nın Romanları)*. çev. Dış Politika Enstitüsü, Ankara: Bilkent Üniversitesi, 2008.
- Limke, Alicia - Mayfield, Patrick B. "Attachment to God: Differentiating the Contributions of Fathers and Mothers Using the Experiences in Parental Relationships Scale", *Journal of Psychology and Theology* 39/2 (2011), 122-129. <https://doi.org/10.1177/009164711103900203>
- Maureen, Miner vd. "Spiritual Attachment in Islam and Christianity: Similarities and Differences". *Mental Health, Religion & Culture* 17/11 (2014), 79-93. <https://doi.org/10.1080/13674676.2012.749452>
- Marushiakova, Elena - Popov, Vesselin. *Osmanlı İmparatorluğu'nda Çingeneler*. İstanbul: Homer Kitabevi, 2009.
- Maton, Kenneth. "The Stress-Buffering Role of Spiritual Support: Cross-Sectional and Prospective Investigations". *Journal for the Scientific Study of Religion* 28/3 (1989), 310-323. <https://doi.org/10.2307/1386742>
- Mehmedoğlu, Ali Ulvi. *Tanrı'yı Tasavvur Etmek*. İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2011.
- Naz, Nurhan - Yılmaz, Onur. "Tanrısal Otorite İlişkileri ve Ölüm Kaygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi". *Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 16/2 (2023), 55-67. <https://doi.org/10.18221/bujss.1325548>
- Özkan, Ali Rafet. *Türkiye Çingeneleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2000.
- Reinert, Duane - Edwards, Carla. "Sex Differences in Religiosity: The Role of Attachment to Parents and Social Learning". *Pastoral Psychology* 61 (2012), 259-268. <https://doi.org/10.1007/s11089-011-0376-1>
- Rizzuto, Ana-Maria. *The Birth of the Living God: A Psychoanalytic Study*, Chicago: University of Chicago Press, 1979.
- Seyhan, Beyazıt Yaşar. "Üniversite Öğrencilerinde Tanrı Tasavvuru ve Psikolojik İyi Olma Hali Arasındaki İlişkiler". *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18/1 (2014), 65-97. <https://doi.org/10.18505/cuifd.254637>
- Starky Andrew B., "A Theological Application of John Bowlby's Psychoanalytic Theories of Attachment". *American Journal of Pastoral Counseling* 2/1 (1999), 15-47. https://doi.org/10.1300/J062v02n01_03
- Taşyürek Kirez, Ayşe. *Roman Ailesinde Çocuğun Din Eğitimi (Yalova Örneği)*. Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.
- Taylor, Shelley C. *Exploring God Concepts of Christians, Muslims, and New Age Participants*. Kanada: Carleton University, Yüksek Lisans Tezi, 2009.
- Yapıcı, Asım. "Allah ve Kutsal Kavramlarının Çağrıştırdıkları Anlamalara Sosyo-Psikolojik Bir Bakış: Çukurova Üniversitesi Örneği". *Değerler Eğitimi Dergisi* 2/7 (2004), 169-206.

- Yıldırım, Sinem. “Sosyal Dışlanma ve Avrupa Birliği Yaklaşımı”. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi* 2/2 (2014), 91-108.
- Yıldız, Murat – Ünal, Vehbi. “Tanrı Tasavvuru ile Engelliliğe Yönelik Tutumlar Arasındaki İlişki”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 6/4 (Temmuz 2017), 8-21.